# FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT GEORGES COSMAS

## fremsat den 18. maj 1999 *

Indhold


I — Indledning ..... I-2554

II — De faktiske omstændigheder ..... I-2554

III — De præjudicielle spørgsmål ..... I-2556

IV — Sag C-51/96 ..... I-2557

V — Sag C-191/97 ..... I-2559

A — Anvendelsen af fællesskabsbestemmelserne om fri bevægelighed ..... I-2559

a) Spørgsmålet, om Deliège's aktivitet kan karakteriseres som økonomisk virksomhed ..... I-2560

1) Parternes argumenter ..... I-2561

2) Mit standpunkt vedrørende det ovennævnte spørgsmål ..... I-2563

aa) Indledende bemærkninger ..... I-2563

bb) »Tjenesteydelser« som fællesskabsretligt begreb ..... I-2564

cc) Spørgsmålet om de indtægter, som Deliège siges at oppebære gennem judosporten ..... I-2565

i) Sportsforbundenes støtte til sportudøvere på højt plan ..... I-2566

ii) Sportens relation til erhvervslivet ..... I-2571

b) De omtvistede UEJ-reglers forenelighed med EF-traktatens artikel 59 ff. (efter ændring nu artikel 49 ff. EF) ..... I-2576

1) Spørgsmålet, om det er udelukket at anvende artikel 59 på den omtvistede sportslovgivning ..... I-2577

aa) Anvendelsen af den retspraksis, der blev fastlagt gennem dommen i sagen Keck og Mithouard, på den foreliggende sag ..... I-2577

bb) Regler, som har med sportens særlige karakter at gøre ..... I-2578

2) Undersøgelse af UEJ's omtvistede regler i lyset af EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF) ..... I-2580


* Originalsprog: græsk.

B — UEJ's regler i lyset af EF-traktatens artikel 85 og 86 (nu artikel 81 og 82 ff.) I-2584
a) Parternes argumenter ..... I-2584
b) Mit synspunkt vedrørende det ovennævnte spørgsmål ..... I-2587
1) Formaliteten ..... I-2587
2) Realiteten ..... I-2589
VI — Forslag til afgørelse ..... I-2593

## I — Indledning

1. I den foreliggende sag anmodes Domstolen om at besvare to præjudicielle spørgsmål, indgivet af Tribunal de première instance de Namur (Belgien) i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF). Domstolen får her lejlighed til at supplere sin praksis vedrørende spørgsmålet om, hvorledes sport falder ind under fællesskabsretten og er forbundet med denne. Navnlig rejses spørgsmålet om anvendelsen af den primære fællesskabsrets fundamentale regler om personers frie bevægelighed og om beskyttelsen af sund konkurrence i relationerne mellem sportsudøvere og sportsforbund (der er tale om EF-traktatens artikel 48, 59, 60, 85 og 86, efter ændring nu artikel 39, 49, 50, 81 og 82 EF. I det følgende anvendes den nummerering, der var gældende, før Amsterdam-traktaten trådte i kraft). Den foreliggende tvist adskiller sig fra den, som Domstolen behandlede i Bosman-sagen, på to væsentlige punkter: For det første handler den om en individuel form for sport (judo) og ikke om en holdsport; for det andet hører denne sportsgren ind under den såkaldte amatørsport, og udøvere af denne sport anerkendes altså ikke umiddelbart som professionelle.

## II — De faktiske omstændigheder

2. Christelle Deliège, der er belgisk statsborger og sagsøger i hovedsagen (herefter »Deliège«), er judokæmper (judoka) i Belgien. Hun har opnået fremragende resultater inden for denne sportsgren [1]. Alligevel er hun ifølge hendes egen påstand faldet i unåde hos de ansvarlige belgiske sportsforbund [2]. Disse har gentagne gange forhindret hende i at deltage i konkurrencer for at skade hendes karriere og gøre det lettere for hendes konkurrenter at komme med på det landshold, der skulle deltage i De Olympiske Lege i Atlanta. Heroverfor hævder forbundene, at udelukkelsen af Deliège fra de internationale konkurrencer udelukkende havde konkurrencemæssige og disciplinære årsager. Deliège syntes for

1 — Hun har vundet adskillige belgiske mesterskaber, et europamesterskab og et verdensmesterskab for judokæmpere under 19 år.

2 — Det drejer sig om Ligue belge de judo (det belgiske judoforbund, herefter »LBJ«) og Ligue francophone de judo et disciplines associées (det fransksprogede judoforbund, herefter »LFJ«).

det første at være dårligere kvalificeret og at kunne opvise ringere resultater end de kvindelige judokæmpere, som blev udvalgt til at deltage i de forskellige internationale konkurrencer, og for det andet har hun en vanskelig karakter og en tilbøjelighed til at optræde udisciplineret.

3. Inden for rammerne af denne generelle konflikt mellem Deliège og den belgiske sportsverden har der været en række episoder, som har ført til den tvist, der nu verserer for den nationale ret. Deliège ønskede at deltage i de europæiske judomesterskaber i 1995 og de internationale judomesterskaber, der skulle foregå i Basel den 2. og 3. december 1995, i Paris den 10. og 11. februar 1996 og i byen Leonding den 16., 17. og 18. februar 1996. Hendes deltagelse i de pågældende mesterskaber havde særlig stor betydning for hende, idet det for en stor del ville afhænge af de resultater, hun opnåede dér, om hun blev udtaget til det belgiske hold til De Olympiske Lege.

4. Det kan her være nyttigt at gennemgå de kriterier og den metode, der blev benyttet ved udtagelsen af judokæmpere til De Olympiske Lege i Atlanta. Verdensforbundet Fédération internationale de judo (herefter »FIJ«) havde vedtaget, at kun de otte bedst placerede ved de sidste verdensmesterskaber samt et bestemt antal judokæmpere for hvert kontinent (for Europas vedkommende ni mænd og fem kvinder i hver af de syv eksisterende kategorier [3]) var kvalificeret til legene. Med henblik på at føre FIJ's beslutninger ud i livet — for altså at udtage de europæiske judokæmpere til De Olympiske Lege i Atlanta — holdt Union européenne de judo (herefter »UEJ«) et møde i Nicosia og nåede til følgende resultat: Den europæiske rangliste til De Olympiske Lege skulle opstilles på grundlag af de resultater, der ville blive opnået ved de vigtigste turneringer i europæiske lande (de såkaldte kategori A-turneringer) og ved europamesterskaberne. Ved disse turneringer (der også omfattede de vigtige turneringer i Basel, Paris og Leonding) lå retten til at udtage deltagerne udelukkende hos de nationale forbund; disse var forpligtet til i alt kun at opstille syv mænd og syv kvinder, og kun én eller to mænd eller kvinder pr. kategori. Ved udtagelsen til ranglisten blev der taget hensyn til de bedste resultater, som hver enkelt judokæmper havde opnået ved tre kategori A-turneringer og ved europamesterskaberne. Derfor havde hver enkelt sportsudøver en interesse i at deltage i disse vigtige sportsarrangementer, således at han eller hun kunne optages på den europæiske rangliste blandt de ni bedste mænd og de fem bedste kvinder inden for hver kategori. Det skal dog bemærkes, at den ret til at deltage i de Olympiske Lege, som sportsudøveren kunne sikre sig gennem sine præstationer, ikke tilfaldt ham eller hende personligt, men derimod det nationale forbund i det pågældende land. Det var med andre ord muligt, at en sportsudøver blev placeret som nummer ét på den europæiske rangliste, men alligevel endte med ikke at deltage i legene i Atlanta, hvis det forbund, han hørte under, lod en anden sportsudøver repræsentere landet.

3 — Ligesom i andre kampsportsarter inddeles udøverne i vægtklasser. F.eks. tilhørte Deliège normalt vægtklassen under 52 kg.

5. For ikke at miste ethvert håb om at blive kvalificeret til legene i Atlanta indgav Deliège den 26. januar 1996 en begæring om foreløbige forholdsregler til Tribunal de première instance de Namur. Hun nedlagde for det første påstand om, at det blev pålagt de belgiske forbund (henholdsvis LFJ og LBJ) at træffe alle fornødne foranstaltninger med henblik på at sikre hendes deltagelse i turneringen i Paris, og for det andet om, at der blev forelagt Domstolen et præjudicielt spørgsmål om, hvorvidt de af UEJ opstillede regler vedrørende deltagelse i de ovennævnte kategori A-turneringer er i overensstemmelse med EF-traktatens artikel 59 ff., 85 og 86 (nu artikel 49 ff., 81 og 82 EF).

6. Senere anlagde Deliège ved den samme domstol sag mod de ovennævnte forbund og François Pacquée, der er formand for LBJ, med påstand om for det første, at det blev fastslået, at det eksisterende system for udtagelse af sportsfolk til internationale turneringer er ulovligt, idet det kan hindre disses ret til fri udveksling af tjenesteydelser og deres adgang til fri erhvervsudøvelse, for det andet om, at der, hvis det skønnedes formålstjenligt at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål, blev fastlagt en foreløbig løsning, indtil der forelå svar på spørgsmålet, og for det tredje om, at LFJ, LBJ og formanden for LBJ blev tilpligtet at betale hende 30 mio. BEF i erstatning.

## III — De præjudicielle spørgsmål

7. Præsidenten for Tribunal de première instance de Namur forelagde inden for rammerne af sagen om foreløbige forholdsregler Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål, som også er genstand for sag C-51/96:

»Er regler, hvorefter en sportsudøver, der er professionel, halvprofessionel eller aspirerer til en sådan status, skal have en tilladelse fra eller være blevet udtaget af sit nationale forbund for at kunne deltage i en international turnering, og hvorefter der i forbindelse med tilmeldingen gælder nationale kvoter eller lignende turneringer (o.a.: skal formentlig være 'betingelser'), i strid med Rom-traktaten, navnlig artikel 59-66 og artikel 85 og 86?«

8. Da Tribunal de première instance de Namur skulle udtale sig om sagens realitet, skønnede den, at der var fare for, at det spørgsmål, som den havde forelagt Domstolen i sagen C-51/96, ville blive afvist af formalitetsgrunde, og fandt det derfor formålstjenligt at udsætte retssagen og at forelægge Domstolen et nyt præjudicielt spørgsmål, der lyder således (sag C-191/97):

»Er det i strid med Rom-traktaten, navnlig artikel 59, 85 og 86, at kræve, at en sportsudøver, der er professionel eller halv-

professionel eller aspirerer til en status som professionel eller halvprofessionel, skal have en tilladelse fra sit forbund for at kunne stille op i en international turnering, hvor det ikke er landshold, der konkurrerer?«

## IV — Sag C-51/96

9. Sportsforbundene og den belgiske, den græske og den italienske regering samt Kommissionen har gjort gældende, at det spørgsmål, der er forelagt i sag C-51/96, må afvises fra realitetsbehandling. Der fremsættes tre argumenter til støtte for dette synspunkt. For det første gøres det gældende, at besvarelsen af det pågældende spørgsmål er helt nytteløst for den forelæggende ret. Sagen om foreløbige forholdsregler, som spørgsmålet hører ind under, var afsluttet på det tidspunkt, hvor spørgsmålet blev forelagt Domstolen, og den nationale ret har således udtømt sin kompetence. Det juridiske problem, der er rejst gennem det præjudicielle spørgsmål, har at gøre med sagens realitet, som den ret, der behandler spørgsmålet om de foreløbige forholdsregler, ikke kan gribe ind i. Derfor kan det præjudicielle spørgsmål ifølge retspraksis, som fastlagt ved Fratelli Pardini-dommen [4], ikke besvares. Det andet argument for at afvise sagen drejer sig om indholdet i det stillede præjudicielle spørgsmål. Det gøres her gældende, at spørgsmålet tydeligvis er af hypotetisk karakter og klart ligger uden for det område, der henhører under fællesskabsretten, for så vidt det drejer sig om amatørsport. Endelig — og det er det tredje argument, de ovennævnte parter anfører for at afvise det forelagte spørgsmål — rejses der tvivl om, hvorvidt den forelæggende ret har givet tilstrækkeligt med oplysninger om de faktiske omstændigheder og de relevante regler, der ligger til grund for det forelagte spørgsmål. Særligt anføres det, at når Domstolen ikke har et fuldstændigt og klart materiale om de faktiske omstændigheder og de relevante regler, kan den ikke give et tilfredsstillende svar på det præjudicielle spørgsmål, især fordi spørgsmålet vedrører komplicerede juridiske problemstillinger som f.eks. dem, der har at gøre med fællesskabsretten inden for konkurrenceområdet [5].

10. Jeg anser det her for formålstjenligt at lægge særlig vægt på den første af de ovennævnte begrundelser for at afvise spørgsmålet. Af Fratelli Pardini-dommen [6] kan følgende udledes: Domstolen er kompetent til at besvare præjudicielle spørgsmål, som forelægges af nationale retsinstanser inden for rammerne af en sag om foreløbige forholdsregler, forudsat at det pågældende svar er til nytte for den forelæggende ret. Derimod »er Domstolen ikke kompetent til at besvare en præjudiciel anmodning, såfremt retsforhandlingerne ved den forelæggende retsinstans allerede er afsluttet på det tidspunkt, hvor anmodningen indgives« [7]. Ej heller kan den nationale ret, der behandler de foreløbige forholdsregler, forelægge et præjudicielt spørgsmål med den begrundelse, at den hermed hjælper den nationale dømmende myndighed, der skal behandle realiteten i sagen. Domstolen har klart fastslået at »det følger såvel af [...] ordlyd[en] som af [...]

4 — Dom af 21.4.1988, sag 338/85, Sml. s. 2041.

5 — Der henvises særligt til dom af 26.1.1993, forenede sager C-320/90, C-321/90, og C-322/90, Telemarsicabruzzo m.fl., Sml. I, s. 393.

6 — Jf. fodnote 4.

7 — Præmis 11 i Fratelli Pardini-dommen (fodnote 4).

opbygning[en]« af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF), at »kun en national retsinstans, der skønner, at en præjudiciel afgørelse 'er nødvendig, før den afsiger *sin* dom', har ret til at forelægge spørgsmål for Domstolen« [8].

11. I henhold til de belgiske retsplejeregler, især artikel 584 og artikel 1039, stk. 1, i den belgiske civile retsplejelov, afgør en kendelse om foreløbige forholdsregler ikke realitetsspørgsmålet i en sag, men begrænser sig til foreløbigt at regulere en situation af hastekarakter. Den dommer, der behandler sagen om foreløbige forholdsregler, kan ikke med sin kendelse gå ind på spørgsmål, som udelukkende hører ind under den domstols kompetence, der behandler hovedsagen. Dette forbud ophæves ikke af den belgiske Cour de cassation's praksis, ifølge hvilken den domstol, der behandler sagen om foreløbige forholdsregler, kan undersøge visse juridiske aspekter af tvisten [9]. Denne mulighed åbnes der for inden for en yderst begrænset ramme, som den domstol, der behandler sagen om foreløbige forholdsregler, skal holde sig inden for, nemlig den, der gælder for en foreløbig regulering af en situation af hastekarakter.

12. Den forelæggende ret har med sin omtvistede kendelse, ud over at fremsætte et præjudicielt spørgsmål, foreløbigt reguleret relationerne mellem Deliège og de sportsforbund, der er hendes modparter. Hovedsagen begyndte med, at Deliège ved stævninger af 26. februar og 1. marts 1996 anlagde sag ved Tribunal de première instance de Namur, og siden da er denne domstol den eneste kompetente til at tage stilling til realitetsspørgsmålet i tvisten. Selv om det antages, at den domstol, der behandler sagen om foreløbige forholdsregler, fik svar på det præjudicielle spørgsmål, kan den derfor ikke på ny gribe ind i relationerne mellem Deliège og sportsforbundene med henblik på at bringe fællesskabsretlige regler i anvendelse, idet en sådan indgriben ville medføre, at den ville gå ind på realitetsspørgsmål i sagen, som udelukkende hører under den domstols kompetence, der behandler hovedsagen; med andre ord ville den handle på en for hovedsagen skadelig måde, og derudover også komme i direkte strid med de nationale retsplejeregler.

13. Det må således konkluderes, at sagen om foreløbige forholdsregler, som danner udgangspunktet for det præjudicielle spørgsmål i sag C-51/96, er afsluttet på det tidspunkt, hvor der kan blive tale om at besvare spørgsmålet, og den forelæggende ret har nødvendigvis udtømt sin kompetence. Herudover kan det omtvistede præjudicielle spørgsmål ifølge retspraksis, som fastlagt ved Fratelli Pardini-dommen [10], heller ikke besvares som en hjælp til den nationale domstol, der behandler hovedsagen. Og det er da også grunden til, at den domstol, der behandler hovedsagen, efter at have fastslået risikoen for, at det nævnte præjudicielle spørgsmål blev afvist fra realitetsbehandling, har formuleret et nyt præjudicielt spørgsmål inden for rammerne af sag C-191/97. På grundlag af ovenstående finder jeg det rigtigt at undlade at tage det spørgsmål, der rejses i sag C-51/96, op til realitetsbehandling.

8 — Præmis 10 i Fratelli Pardini-dommen (fodnote 4).

9 — Jf. f.eks. Cass. 9.9.1982, JT 1982, s. 727.

10 — Jf. fodnote 4.

V — Sag C-191/97

14. Sportsforbundene, den græske regering og Kommissionen gør i deres indlæg gældende, at det spørgsmål, der rejses inden for rammerne af sag 191/97, må afvises fra realitetsbehandling, idet der for det første ikke er givet tilstrækkelige oplysninger om de faktiske omstændigheder og de relevante regler, for det andet vedrører spørgsmålet et område, der ikke henhører under fællesskabsretten, for det tredje ville et eventuelt svar tilsidesætte kontradiktionsprincippet i forhold til UEJ og FIJ, som, skønt de er direkte involverede i sagen, ikke har kunnet fremsætte deres synspunkter, og for det fjerde er det forelagte spørgsmål af hypotetisk karakter. Også den hollandske og den italienske regering har i deres mundtlige indlæg udtrykt tvivl om, hvorvidt sagen kan antages til realitetsbehandling.

15. Efter min egen opfattelse har det forelagte spørgsmål ikke nogen hypotetisk karakter og drejer sig, som jeg vil forklare nedenfor [11], heller ikke om et emne, der falder uden for fællesskabsrettens område. Derudover må påstanden om, at kontradiktionsprincippet i forhold UEJ og FIJ er blevet tilsidesat, afvises. For det første berører en accessorisk vurdering af, om en ordning er forenelig med fællesskabsretten, i forbindelse med besvarelsen af et præjudicielt spørgsmål ikke rettighederne hos ordningens ophavsmand på en sådan måde, at der skal indrømmes denne en selvstændig ret til at forsvare sig mod Domstolens opfattelse. Desuden har Domstolen ikke kompetence til at undersøge korrektheden af den forelæggende rets kendelse med hensyn til spørgsmålet om de førnævnte internationale forbunds deltagelse i hovedsagen. I og med at disse forbund ikke har opnået status som parter i sagen ved den nationale ret, har de heller ikke opnået ret til at indgive indlæg for Domstolen. De kan dog under anvendelse af de midler, som de nationale retsplejeregler giver mulighed for, anfægte de afgørelser, der er truffet af den forelæggende ret, såfremt de fejlagtigt er blevet udelukket fra at deltage i hovedsagen.

16. Det står nu kun tilbage at undersøge spørgsmålet om, hvorvidt Domstolen har fået et tilstrækkeligt materiale om de faktiske omstændigheder og de relevante regler for at kunne give et korrekt svar på det præjudicielle spørgsmål. Dette problem kommer jeg tilbage til under undersøgelsen af de to delspørgsmål, som det præjudicielle spørgsmål indeholder. Dette drejer sig om, hvorvidt visse sportsregler, som er fastlagt af UEJ, er forenelige med fællesskabsretten, for det første set ud fra fællesskabsbestemmelserne om fri bevægelighed og for det andet ud fra fællesskabsbestemmelserne om beskyttelse af konkurrencen. Den følgende analyse vil i rækkefølge behandle disse to grundlæggende spørgsmål.

A — *Anvendelsen af fællesskabsbestemmelserne om fri bevægelighed*

17. Der er ingen tvivl om, at en sportslig aktivitet, når den udføres inden for en rent

11 — Jf. nedenfor, punkt 20 ff.

professionel ramme, i princippet falder ind under reglerne om fri bevægelighed. Jeg minder her eksempelvis om Bosman-sagen, hvor en professionel sportsudøver, som fungerede på lønmodtagerbasis, henførtes til EF-traktatens artikel 48 ff. (efter ændring nu artikel 38 EF ff.). Den tankegang, som Domstolen lagde til grund for den pågældende dom, kan overføres til tilfælde, hvor professionelle sportsudøvere udmærker sig inden for individuelle sportsgrene og snarere er at sidestille med selvstændige erhvervsdrivende, der leverer tjenesteydelser, således at det er EF-traktatens artikel 59 ff. (efter ændring nu artikel 49 EF ff.), der skal anvendes.

18. Den ovennævnte konstatering er imidlertid ikke tilstrækkelig til at besvare det præjudicielle spørgsmål. Den foreliggende sag skal granskes ud fra to synsvinkler, som ikke helt kan adskilles fra hinanden. For det første: Falder Deliége's sportsudøvelse som judokæmper ind under anvendelsesområdet for de pågældende artikler i traktaten? Sagt på en anden måde: Rummer den den økonomiske dimension, der er nødvendig for, at den kan falde ind under princippet om fri bevægelighed? Og for det andet: Selv om det første spørgsmål besvares bekræftende, er UEJ's omhandlede sportslovgivning om begrænsning af potentielle deltagere i internationale turneringer i strid med EF-traktatens artikel 59 ff. (efter ændring nu artikel 49 ff. EF)?

19. Jeg skal forsøge at besvare disse spørgsmål i de næste punkter i min analyse. Det er desuden min opfattelse, at de faktiske omstændigheder og de relevante regler, der kræves for at kunne behandle disse spørgsmål på tilfredsstillende vis, er Domstolen bekendt, og at påstandene om, at sagen ikke kan realitetsbehandles, ikke bør tages til følge.

a) *Spørgsmålet, om Deliège's aktivitet kan karakteriseres som økonomisk virksomhed*

20. Ifølge Domstolens indtil nu gældende praksis »henhører sportsudøvelse under fællesskabsretten, for så vidt der er tale om en økonomisk virksomhed i [EF]-traktatens artikel 2's forstand« (efter ændring nu artikel 2 EF) [12]. Det skal derfor nøje fastslås, hvorvidt Deliège's dyrkelse af judosporten udgør en sådan »økonomisk virksomhed«. Hvis spørgsmålet besvares bekræftende, er det i princippet EF-traktatens artikel 59 ff. (efter ændring nu artikel 49 ff. EF), der finder anvendelse.

21. Det er det ovennævnte spørgsmål, der er afgørende for, at der kan gives et brugbart svar på det forelagte præjudicielle spørgsmål. For hvis Deliège anses for at udøve en økonomisk virksomhed, der hører ind under fællesskabsreglernes beskyttelsesområde, vil denne antagelse betyde en væsentlig styrkelse af hendes stilling i hovedsagen, uafhængigt af Domstolens endelige vurdering med hensyn til UEJ's

12 — Jf. dom af 14.7.1976, sag 13/76, Donà, Sml. s. 1333, præmis 12, af 12.12.1974, sag 36/74, Walrave og Koch, Sml. s. 1405, præmis 4, og af 15.12.1995, sag C-415/93, Bosman, Sml. I, s. 4921, præmis 73.

omtvistede reglers forenelighed med fællesskabsretten. Det skal her bemærkes, at undersøgelsens endemål ikke er at få fastslået, om Deliège kan karakteriseres som professionel eller halvprofessionel eller som aspirerende til en professionel eller halvprofessionel karriere. Målet er, at få fastslået om den omtvistede virksomhed er eller ikke er af »økonomisk« karakter.

1) Parternes argumenter

22. Deliège gør gældende, at når en judokæmper på højt plan (som hun selv) deltager i europæiske topturneringer i judo, udgør dette en økonomisk virksomhed. Denne virksomhed kan opdeles i fire slags tjenesteydelser. For det første dem, som Deliège leverer til arrangørerne af turneringerne, for så vidt en sådan turnering er en forestilling, som tilskuerne kan se mod betaling, og skaffer indtægter fra overdragelse af tv-rettigheder eller fra reklame. For det andet fremstiller Deliège sig selv som modtager af tjenesteydelser, der leveres af arrangørerne, idet hun skal betale et vist tilmeldingsgebyr for at deltage i turneringerne. For det tredje leverer hun selv tjenesteydelser til sine sponsorer, som mod økonomisk kompensation skaffer sig reklame ved, at deres navn knyttes til den pågældende sportsudøver. Efter Deliège's opfattelse er den omstændighed, at indtægterne fra sponsoreringen ikke direkte udgør en betaling for hendes sportspræstationer, men derimod for reklamering for sponsorerne, uden betydning, idet der er et sammenfald mellem den sportslige og den reklamemæssige side af hendes virksomhed. For det fjerde gør Deliège gældende, at hun leverer tjenesteydelser til sit forbund og dettes sponsorer, som hun honoreres for med pengebeløb i form af rejsegodtgørelse, tilskud eller præmier.

Til de tresidede relationer, som forbinder aktørerne inden for og uden for sportsverdenen og sportsudøverne, svarer der ifølge Deliège's opfattelse levering og modtagelse af tjenesteydelser i forskellige former. Det drejer sig altid om tjenesteydelser af grænseoverskridende karakter, enten fordi leverandørerne og modtagerne af tjenesteydelserne er etablerede i forskellige medlemsstater [13] eller fordi de er nødt til at rejse fra én medlemsstat til en anden [14]. Det drejer sig som regel om ydelser »mod betaling«, jf. EF-traktatens artikel 60 (nu artikel 50 EF), således som den er blevet fortolket af retspraksis [15].

Endelig bemærker Deliège, at hendes indtægter fra judo, navnlig de, der stammede fra sponsorering og fra de tilskud, som de belgiske judoforbund betalte hende, tillod hende at leve udelukkende af at dyrke denne sport, men naturligvis kun indtil de begivenheder indtraf, som fremkaldte den

13 — Dom af 26.4.1988, sag 352/88, Bond van Adverteerders, Sml. s. 2085.

14 — Dom af 31.1.1984, forenede sager 286/82 og 26/83, Luisi og Carbone, Sml. s. 377.

15 — Jf. dom af 27.9.1988, sag 263/86, Humbel, Sml. s. 5365, og af 24.3.1994, sag C-275/92, Schindler, Sml. I, s. 1039.

tvist, der nu verserer for den ret, der behandler hovedsagen.

23. LFJ, LBJ og François Pacquée gør heroverfor gældende, at judo, i hvert fald sådan som den dyrkes i Belgien, er en ren fritidssportsaktivitet uden nogen økonomisk karakter. For at det modsatte synspunkt skulle kunne accepteres, måtte dyrkelsen af denne sport sikre udøverne en kompensation, der kunne gøres op i penge, hvilket ikke er tilfældet. Deliège er ikke knyttet til forbundet i et arbejdsforhold og modtager heller ikke nogen anden form for honorar for sin dyrkelse af sporten. LFJ karakteriserer rejsegodtgørelserne og støtten som tilskud, der tjener til forbedring af de sportslige præstationer, svarende til, hvad der gives til en flittig elev for at finansiere dennes studier. Også LBJ og François Pacquée benytter den samme sammenligning, idet de sidestiller amatørsport, som de regner judo for at høre til, med den offentlige uddannelse. De henviser således til Humbel-dommen [16], af hvilken de udleder, at en virksomhed, som ikke har erhvervsmæssig karakter, men søger at fremme sociale og kulturelle formål, ikke henhører under anvendelsesområdet for traktatens artikel 60; og dyrkelsen af judosport er i Belgien en sådan form for virksomhed.

De ovenfor nævnte parter gør endvidere gældende, at sportsudøvernes eventuelle indtægter fra sponsorer — som for judosportens vedkommende under alle omstændigheder er ikke eksisterende eller rent marginale — ikke udgør noget »honorar« for den sportslige virksomhed, men en kompensation til gengæld for tjenesteydelser af reklamemæssig art. Derfor kan disse indtægter ikke give selve sportsudøvelsen en økonomisk karakter. Ligeledes kan judokæmpere ikke betragtes som modtagere af tjenesteydelser fra arrangørerne af turneringerne. De skal ikke betale nogen penge for at deltage i arrangementerne. Desuden har turneringerne ikke nogen erhvervsmæssig karakter; det kan ske, at de afholdes uden tilskuere eller med gratis adgang.

24. Både regeringerne fra de fleste af de stater, som har indgivet indlæg, og Kommissionen deler de belgiske judoforbunds opfattelse. De når til den konklusion, at der ikke er tilstrækkeligt belæg for, at Deliège's sportsudøvelse, dens vilkår og ramme taget i betragtning, udgør en økonomisk virksomhed i traktatens artikel 2's forstand. De skønner, at man ikke kan dokumentere eksistensen af noget honorar, dvs. nogen økonomisk kompensation, som hun oppebærer fra sin dyrkelse af judosporten; derfor kan EF-traktatens artikel 59 ff. (efter ændring nu artikel 49 ff. EF) ikke finde anvendelse. Kun den finske og den hollandske regering gør gældende, at Deliège's tilfælde under visse omstændigheder

16 — Jf. fodnote 15.

kan falde ind under anvendelsesområdet for EF-traktatens artikel 60 (nu artikel 50 EF).

er en klar vilje til at bevare judoens karakter af amatørsport og at forkaste enhver form for professionalisme, betyder dette ikke, at dyrkelsen af judo i visse tilfælde, når den betragtes med fællesskabsrettens øjne, ikke kan karakteriseres som økonomisk virksomhed.

2) Mit standpunkt vedrørende det ovennævnte spørgsmål

aa) Indledende bemærkninger

25. En løsning af ovennævnte intrikate problemer forudsætter, at fænomenet »moderne sport« betragtes med juridiske briller, i dens økonomiske og sociale dimension. Domstolen skal lede på jomfruelig grund efter et svar på det stillede spørgsmål, kun delvis hjulpet af sin tidligere praksis, som kun indirekte dækker forskellige sider af den foreliggende tvist.

26. Det skal først præciseres, at den karakterisering af judo som amatørsport, som de belgiske judoforbund og de fleste medlemsstater påberåber sig, ikke i sig selv er tilstrækkelig til at undtage Deliège's tilfælde fra anvendelsesområdet for EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF). Om den pågældende sportsudøvers virksomhed er af økonomisk karakter eller ikke, skal undersøges på basis af de konkrete omstændigheder ved hendes virksomhed og ikke ud fra sportsforbundenes erklæringer om det image, judosporten har i dag. For selv om det antages, at der hos denne sportsgrens ledere

27. Man kan ikke anfægte denne juridiske betragtningsmåde ved at hævde, at den overser sportens særlige karakter og bevæger sig ind på spørgsmål og afgørelser, som udelukkende hører ind under sportsforbundenes kompetence. Retten til at danne foreninger, som forbundene påberåber sig for at udøve deres selvstændige ret til at fastsætte regler, kan ikke fortolkes så absolut, at den giver dem fuld immunitet i forhold til fællesskabsretten og derved forårsager brud på Fællesskabets retsorden. Hvis man i den foreliggende sag anvender den argumentation, som Domstolen fulgte i Bosman-dommen [17], må det antages, at foreningsfriheden ganske vist er beskyttet af fællesskabsretten, men ikke strækker sig så langt, at den udelukker, at Deliège's aktiviteter kan undersøges ud fra EF-traktatens artikel 59 ff. (efter ændring nu artikel 49 ff. EF), for så vidt spørgsmålet

17 — Jeg citerer her præmis 79 og 80 i denne dom (fodnote 12): »Vedrørende de fremsatte argumenter om foreningsfriheden bemærkes, at dette princip, som er knæsat i artikel 11 i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, og som følger af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner, indgår blandt de grundlæggende rettigheder, som efter Domstolens faste praksis, der i øvrigt er bekræftet af præamblen til den europæiske fælles akt og artikel F, stk. 2, i traktaten om Den Europæiske Union [nu artikel 6, stk. 2, EU], er beskyttet i Fællesskabets retsorden.
Det kan imidlertid ikke antages, at de regler, som er fastsat af sportsforbundene og omtalt af den nationale retsinstans, er nødvendige for, at de nævnte forbund, klubber eller spillere kan udøve denne frihed, eller udgør en uomgængelig følge af denne.«

ikke direkte berører udøvelsen af denne ret. Men spørgsmålet om grænserne for sportens ret til selv at fastlægge sine regler kommer jeg tilbage til senere i min undersøgelse [18].

bb) »Tjenesteydelser« som fællesskabsretligt begreb

28. Inden jeg foretager en vurdering af realiteten i parternes påstande, anser jeg det for nyttigt på et generelt plan at omtale forudsætningerne for, at en form for virksomhed kan henregnes under fællesskabsbegrebet »tjenesteydelser«. I EF-traktatens artikel 60 (nu artikel 50 EF) hedder det: »Som tjenesteydelser [...] betragtes de ydelser, der normalt udføres mod betaling«. Domstolen har gennem sin praksis nøjere bestemt betalingsbegrebet.

29. Gennem dommene Humbel [19] og Wirth [20] blev det fastslået, at »det væsentlige kendetegn ved betalingen findes [...] i det forhold, at den udgør det økonomiske modstykke til tjenesteydelsen, hvilket modstykke normalt fastlægges i forholdet mellem den, der præsterer tjenesteydelsen, og den, der modtager den« [21]. Ud fra denne argumentation vurderedes det, at den undervisning, der gives inden for det nationale uddannelsessystem på det gymnasiale trin eller af en højere læreanstalt, der finansieres over det offentlige budget, ikke kan betragtes som en modydelse for skolepenge eller indskrivningsgebyrer, som eleverne eventuelt betaler.

30. Men Domstolen følger ikke en snæver fortolkning af betalingsbegrebet. I Schindler-dommen [22] fastslog den, at lotterier falder ind under EF-traktatens artikel 60 (nu artikel 50 EF), og at salget af lodsedler udgør en økonomisk virksomhed ud fra følgende argumentation: »Et lotteri indebærer [...] sædvanligvis, at deltageren betaler et pengebeløb i forhåbning om en modydelse i form af en lotterigevinst eller en præmie. Den usikkerhed, der er forbundet med modydelsen, forhindrer ikke, at handelen er af erhvervsmæssig art« [23].

31. Domstolen har i visse tilfælde også vist sig fleksibel med hensyn til relationen mellem den, der præsterer tjenesteydelsen, og den, der modtager den, ligesom med hensyn til betalingen for den præsterede ydelse. I sagen Bond van Adverteerders [24] rejstes spørgsmålet om grænseoverskridende kabeltransmitterede fjernsynsprogrammer, der indeholder reklameindslag, i lyset af EF-traktatens artikel 60 (nu artikel 50 EF). Inden for dette område agerer der i første række fire persongrupper: tv-stationerne, kabeldistributionsselskaberne, annoncørerne og som endelige forbrugere

18 — Jf. nedenfor, punkt 76 og 87 ff.
19 — Jf. fodnote 15.
20 — Dom af 7.12.1993, sag C-109/92, Sml. I, s. 6447.
21 — Præmis 17 i Humbel-dommen (fodnote 15) og præmis 15 i Wirth-dommen (fodnote 20).
22 — Jf. fodnote 15.
23 — Præmis 33 i Schindler-dommen (fodnote 15).
24 — Jf. fodnote 13.

de, der abonnerer på kabelfjernsyn. Domstolen anerkendte eksistensen af mindst to særskilte tjenesteydelser: for det første den ydelse, kabeldistributionsselskaberne præsterer for tv-stationerne; for det andet den ydelse, stationerne præsterer for annoncørerne. Domstolen anerkendte desuden, at »de to tjenesteydelser [også] udføres [...] mod betaling, jf. [EF-traktatens artikel 60] (nu artikel 50 EF). Dels modtager kabeldistributionsselskaberne betaling for den ydelse, de præsterer for stationerne, gennem de beløb, de opkræver hos deres abonnenter. Det er uden større betydning, at stationerne normalt ikke selv betaler kabeldistributionsselskaberne for fordelingen af udsendelserne. *[Traktatens] artikel 60 kræver nemlig ikke, at tjenesteydelsen betales af den, der modtager ydelsen*[25]. Dels modtager stationerne betaling fra annoncørerne for den tjenesteydelse, de præsterer ved at optage indslagene i programmerne«[26].

32. Det kan her også være af interesse at se på Domstolens dom i sagen Steymann[27] angående karakteren af de aktiviteter, som en person udøvede i forbindelse med dennes deltagelse i et religiøst fællesskab. Det blev fastslået, at det arbejde, som medlemmerne yder inden for fællesskabet, i det omfang det tjener til at sikre dettes økonomiske uafhængighed, »er et væsentligt led i deltagelsen i dette fællesskab«[28]; følgelig kan fællesskabets ydelser til sine medlemmer »anses for en indirekte modydelse for deres arbejde«[29]. Det originale i dommen ligger i følgende: For det første hindrer den religiøse ramme, som den pågældende aktivitet udøves inden for, ikke, at den omtvistede aktivitet anerkendes som økonomisk virksomhed; for det andet udgør en generel opfyldelse af medlemmernes materielle behov (mad, beklædning, lommepenge) en betaling som omhandlet i EF-traktatens artikel 60 (nu artikel 50 EF), selv om denne ikke optræder i sin klassiske form af økonomisk modydelse; for det tredje kan forholdet mellem den præsterede tjenesteydelse og modydelsen være indirekte.

cc) Spørgsmålet om de indtægter, som Deliège siges at oppebære gennem judosporten

33. Jeg går nu over til at undersøge parternes påstande om, at Deliège udøver, henholdsvis ikke udøver økonomisk virksomhed i form af tjenesteydelser mod betaling. Som anført ovenfor, hævder Deliège, at der foreligger fire slags tjenesteydelser, som omhandlet i EF-traktatens artikel 60 (nu artikel 50 EF), som hun anser for at være direkte forbundet med hendes sportsudøvelse og hendes deltagelse i internationale turneringer i Europa. Jeg anser det her for formålstjenligt at undlade at undersøge hendes påstande med hensyn til de tjenesteydelser, som hun hævder at modtage fra arrangørerne af turneringerne, medmindre det påvises, at de øvrige tre former for tjenesteydelser, som hun efter sin egen

25 — Min fremhævelse.

26 — Præmis 16 i dommen i sagen Bond van Adverteerders m.fl. (fodnote 13).

27 — Dom af 5.10.1988, sag 196/87, Sml. s. 6159.

28 — Steymann-dommen (fodnote 27), præmis 12.

29 — A.st., præmis 12.

opfattelse præsterer, ikke opfylder de forudsætninger, der er indeholdt i EF-traktatens artikel 60 (nu artikel 50 EF) [30]. Det drejer sig om de tjenesteydelser, som hun hævder at præstere for det første til LFJ og LBJ, for det andet til arrangørerne af turneringerne, og for det tredje til sine sponsorer.

34. Det er efter min opfattelse afgørende for at forstå problemet korrekt, at man i første omgang nærmer sig det ud fra den synsvinkel, der vedrører den betaling, som Deliège hævder at have fået eller at kunne have fået for sin deltagelse i internationale judoturneringer. Består denne betaling, hvis den da foreligger, i en modydelse for bestemte ydelser, som hun har præsteret inden for rammerne af sine sportsaktiviteter? Hvis ja, kan jeg ikke indse, hvorfor de pågældende aktiviteter ikke skulle kunne betragtes som »tjenesteydelser« i traktatens forstand. Derudover er det ikke uden betydning på et generelt plan at undersøge de økonomiske sider af de internationale judokonkurrencer, som en judokæmper på højt plan kan deltage i.

35. I betragtning af ovenstående falder den følgende analyse i to dele: Først skal det forsøges at give en juridisk vurdering af den støtte i form af penge og andet, som Deliège har modtaget fra judoforbundene i Belgien. Dernæst undersøges det mere generelle spørgsmål om sponsorering af sport, uanset om indtægterne ender direkte hos Deliège, hos arrangørerne af sportsarrangementerne eller hos judoforbundene.

30 — Det er min opfattelse, at når opgaven ud fra omstændighederne i den foreliggende sag består i at vurdere lovligheden af udtagelsesproceduren for de sportsfolk, som skal deltage i turneringer, er det vigtigst at få fastslået, om de præsterer tjenesteydelser, og ikke, om de modtager dem.

i) Sportsforbundenes støtte til sportudøvere på højt plan

36. Med hensyn til de tjenesteydelser, som Deliège hævder at have præsteret til LFJ og LBJ, gør hun gældende, at hun som modydelse har fået (eller kunne have fået, hvis hun havde fortsat sin virksomhed uhindret) en vis økonomisk støtte i form af tilskud, rejsegodtgørelser eller præmier. Hendes modparter i hovedsagen, de fleste medlemsstater og Kommissionen gør heroverfor gældende, at den ovennævnte støtte ikke kan anses for en betaling i den forstand, der forudsættes i EF-traktatens artikel 60 (nu artikel 50 EF), og således ikke udgør et økonomisk modstykke til hendes dyrkelse af judosporten.

37. Lad os nu se på hvert enkelt af de argumenter, der fremføres mod Deliège's synspunkter. Der stilles for det første spørgsmålstegn ved, hvorvidt det er muligt at karakterisere et beløb som betaling i den omhandlede artikels forstand, når det ikke gives som modydelse på grundlag af et arbejds- eller andet kontraktligt forhold mellem sportsudøveren og forbundet, og heller ikke er fastsat af de to parter i

fællesskab. Vi skal her ikke begrænse os til de anvendte betegnelser eller til en snæver fortolkning af begrebet betaling. I sagerne Schindler [31] og Steymann [32] har Domstolen klargjort sin hensigt om at give en materiel og ikke blot en formel fortolkning af dette juridiske begreb, som det foreliggende tilfælde kan indordnes under, naturligvis under forudsætning af, at det ved nærmere undersøgelse udviser de træk, der gør, at det kan henføres til anvendelsesområdet for den omhandlede artikel i traktaten. Det står med andre ord tilbage at undersøge, om de beløb, som forbundene betalte til Deliège, *faktisk* udgjorde en modydelse for præsterede tjenesteydelser, uafhængigt af, hvad de blev kaldt, og af, at der ikke eksisterede noget kontraktligt forhold mellem sportsudøveren og forbundet.

38. Det er dette punkt, Deliège's modparter koncentrerer deres andet argument om; dette gælder især judoforbundene, som er parter i hovedsagen. Som vi har set, fremfører disse, at det eneste formål med systemet med at betale støtte til sportsudøverne er at hjælpe dem til at forbedre deres præstationer, altså at understøtte deres sportslige udvikling, på samme måde som et offentligt uddannelsessystem tildeler stipendier til elever, der udmærker sig gennem deres præstationer i de forskellige fag. Både den omstændighed, at forbundene ikke tilstræber at tjene penge, og det rent socialt-kulturelle formål med den ydede støtte taler for, at EF-traktatens artikel 60 (nu artikel 50 EF) ikke kan anvendes i den foreliggende sag, nøjagtigt som det blev fastslået for den offentlige uddannelses vedkommende i sagerne Humbel [33] og Wirth [34].

39. Kommissionen peger på sin side på en yderligere brist i Deliège's juridiske argumentation: den gør opmærksom på, at en virksomhed i henhold til den omhandlede artikel i traktaten kun udgør en tjenesteydelse, når den »*normalt*« udøves mod betaling. Så selv om det antages, at Deliège på visse tidspunkter i sin sportslige karriere er blevet betalt for at dyrke judo, er denne omstændighed ikke tilstrækkelig til, at hun kan udnytte den frihed, der er etableret gennem EF-traktatens artikel 59 ff. (efter ændring nu artikel 49 ff. EF), for så vidt hendes dyrkelse af denne sport — ud fra, hvad der foreligger i dag, og ifølge Kommissionens opfattelse — ikke kan anses for »*normalt*« at sikre hende en eller anden form for betaling.

40. Ovenstående argumenter mod Deliège's synspunkter rummer en vis logik. De er imidlertid baseret på en generalisering, som kan forlede til fejlagtige konklusioner. Dyrkelsen af judo har i langt den overvejende del af tilfældene ingen erhvervsmæssig karakter og berøres derfor ikke af fællesskabsretten. Det drejer sig om en aktivitet af rent ikke-erhvervsmæssig art, som er organiseret for at fremme sociale, kulturelle og opdragelsesformål, der står i forbindelse med sportens idealer. Men gælder denne

31 — Jf. fodnote 15.
32 — Jf. fodnote 27.
33 — Jf. fodnote 15.
34 — Jf. fodnote 20.

konstatering så for hver eneste judokæmper, uanset de betingelser, sporten dyrkes under? Det mener jeg ikke.

41. Den omstændighed, at en sportsudøver inden for en sportsgren, der betragtes som »amatørsport«, netop på grund af sine store præstationer systematisk modtager støtte af forskellig art fra de for den relevante sportsgren ansvarlige organisationer, som herigennem giver sportsudøveren mulighed for at beskæftige sig med sin sportslige karriere på en måde og på betingelser, der svarer til den professionelles — med andre ord sikrer ham muligheden for at gøre den pågældende sportsaktivitet til hans levevej — taler for at skelne denne person fra de øvrige sportsudøvere (som helt og holdent er amatører) inden for samme sportsgren. Han tilhører en særlig kategori, som man kunne kalde kategorien af »non-amatører på højt plan«. Denne særlige kategori vil kunne omfattes af de garantier, som fællesskabsretten tilsikrer arbejdstagere og dem, der præsterer tjenesteydelser.

42. Afgrænsningen af den ovennævnte kategori udgør det første vigtige fortolkningsproblem. Hvordan skal man skelne rene amatørsportsudøvere fra dem, der er beskyttet af traktatens bestemmelser? Det er indlysende, at ikke enhver sportsudøver, der kan opvise store præstationer, eller som modtager en eller anden form for tilskud eller støtte, automatisk falder ind under kategorien »non-amatører«. Det er her nyttigt at drage en parallel mellem sportsverdenen og den offentlige uddannelse, en parallel, som også LFJ og LBJ henviser til. En elev eller studerende, der opnår fine resultater i skolen eller på universitetet og får stipendier eller andre former for støtte på grund af sine høje karakterer, kan ikke karakteriseres som en, der præsterer tjenesteydelser mod betaling. Hvis derimod en videnskabsmand efter at have opnået doktorgraden modtager pengebeløb fra et universitetsinstitut eller en anden offentlig organisation, penge, der, uanset hvordan de benævnes (stipendier, udmærkelser osv.), ydes til ham, for at han på et varigt grundlag kan fortsætte inden for universitetets forskningsfaciliteter med at arbejde med sin postdoktorale forskning, ligner denne mere en lønmodtager i en virksomheds forskningsafdeling end en person under uddannelse, uafhængigt af, om han karakteriseres som postdoktoral studerende eller ikke. I en sådan juridisk mellemkategori mener jeg at man også bør placere de elitesportsudøvere, der er »non-amatører«.

43. Kriterierne til afgrænsning af den omtvistede kategori kan have en objektiv eller subjektiv karakter. Jeg begynder med de objektive, som også er de sikreste. En sportsudøver er »non-amatør« og henhører under EF-traktatens artikel 59 ff. (efter ændring nu artikel 49 ff. EF), når hans dyrkelse af sportsgrenen ud fra en objektiv betragtning i hans tilfælde ligner et erhverv, altså består i, at han systematisk bestræber sig på at have den som levevej. Dette skal først og fremmest vurderes på grundlag af de objektive betingelser, som den, der dyrker sporten, skal opfylde for at sikre sig et forbunds eller en anden institutions økonomiske støtte: daglig træning, andre former for forpligtelser, som kræver, at han

fuldt og helt helliger sig sporten, en stor investering i tid og anstrengelser, præstationer på højt plan og titler [35]. Derudover skal en sportsudøver for at blive anset for »non-amatør« være undergivet de ovenfor anførte betingelser over et vist tidsrum; med andre ord skal hans aktivitet udvise en vis kontinuitet [36]. Endelig er størrelsen af den modtagne støtte ikke ligegyldig: Når rejsegodtgørelse og naturalieydelser overstiger en gennemsnitlig løn, udgør de snarere en betaling end et tilskud, der ydes af rent konkurrencemæssige årsager [37].

44. Subjektive kriterier til vurdering af en sportsudøvers aktivitet. Der er for det første personens eget ønske om at gøre sin sportsaktivitet til en indkomstkilde. Dette kriterium er ikke sikkert, og det skal efter min opfattelse ikke tages i betragtning, især når man søger at fastslå karakteren af den støtte, som et amatørsportsforbund betaler til en sportsudøver. Derudover kan man anvende det kriterium, der består i formålet med den tildelte støtte. Forbundene gør gældende, at tilskud, præmier og ydelser af enhver art tager sigte på at udvikle udøvernes sportslige kvalifikationer og ikke er nogen modydelse for deres præstationer. Men kriteriet det tilstræbte formål er efter min mening ikke tilstrækkeligt til at kuldkaste de konklusioner, som anvendelsen af de ovennævnte objektive kriterier fører til; i øvrigt kuldkaster det dem heller ikke, men bestyrker dem snarere. Jeg er af den opfattelse, at formålet med at støtte en særlig kategori af elitesportsudøvere som »non-amatører«, ikke først og fremmest er at forbedre deres sportslige kvalifikationer, og at påstande om det modsatte kan gendrives som usande. Dette sidste punkt er det efter min opfattelse formålstjenligt at holde fast ved.

45. På grund af de mangfoldige former, støtten kan antage, er det naturligvis ikke altid muligt at præcisere dens nøjagtige formål [38]. Alligevel mener jeg, at forbundenes systematiske støtte til elitesportsudøvere ofte falder uden for rammerne af en forbedring af deres sportslige kvalifikationer. En sportsudøver på højt plan leverer en betydelig tjenesteydelse til sportsinstitutionerne. Gennem sine sejre bliver han til et idol for de unge sportsudøvere, som forbundet gerne vil tiltrække, en magnet for forbundets sponsorer og et ekstra argument for sportsinstitutionerne til at søge om en

35 — Der er i øvrigt ikke uden betydning, at betingelserne for at opnå systematisk økonomisk støtte formuleres af forbundene selv i generelle og abstrakte vendinger. Det bestemmes f.eks., at de sportsudøvere, der kan opvise fine resultater i turneringer og deltager i et bestemt træningsprogram, modtager regelmæssig økonomisk støtte eller belønnes med éngangsbeløb.

36 — På dette punkt rejser der sig et intrikat spørgsmål. Skal sportsudøvelse være succesrig for at kunne opvise økonomisk interesse? Med andre ord: Er det kun de sportsfolk, der har succes, der beskyttes af fællesskabsretten? Der er ikke noget indlysende svar på spørgsmålet. Efter min opfattelse kræves der visse præstationer på højt plan — som det ikke tilkommer en jurist at bedømme — uden hvilke det er objektivt klart for enhver, at den pågældende sportsudøver ikke kan nyde godt af den støtte, som et forbund giver til topidrætsfolk. Men derudover mener jeg ikke, at der skal sondres mellem behandlingen af »non-amatører på højt plan«, der har opnået støtte fra forbundet, og behandlingen af de sportsudøvere, som på grund af de vilkår, under hvilke de beskæftiger sig med sporten, og deres præstationer, kan have en berettiget forventning om at opnå denne støtte.

37 — Men her skal man passe på: Hvis et højt beløb i modtagen støtte er tegn på sportsaktivitetens erhvervsmæssige karakter, er dette ikke ensbetydende med, at sportsfolk, der modtager beskedne beløb af samme art, ikke udøver en erhvervsmæssig aktivitet, blot fordi deres indkomster er lave. Det afgørende kriterium er og bliver de vilkår, under hvilke den omtvistede sportsaktivitet udøves.

38 — Dog er det klart, at den såkaldte »bonus«, som gives til topfolk inden for amatørsport efter en stor succes (hvis de f.eks. har vundet en medalje ved de Olympiske Lege), snarere udgør en modydelse for en præstation end en støtte til forbedring af sportslige kvalifikationer.

større andel af tilskuddene på statsbudgettet. Sportspræstationer på højt plan kan i dag gøres op i penge, for så vidt der er penge på spil i ethvert hjørne af sporten, især takket være fjernsyn og sponsorer. Så længe sportsforbundene ikke befinder sig uden for dette økonomiske spil, som jeg vil analysere nærmere i det følgende afsnit [39], og de lader interesser af økonomisk art være afhængige af deres udøveres præstationer, må disse præstationer i visse tilfælde betragtes som tjenesteydelser, der »normalt« [40] præsteres som modydelse for forbundenes systematiske økonomiske støtte af sportsudøveren.

46. Sammenfattende når vi gennem anvendelse af objektive og (subsidiært) teleologiske kriterier til den konklusion, at en gruppe sportsudøvere, som vi har kaldt »non-amatører«, i visse tilfælde leverer tjenesteydelser til organisationer inden for en sportsgren, der ønsker at blive kaldt »amatørsport«, og som modydelse modtager en systematisk støtte, der kan antage forskellige former, i penge eller naturalier. Disse sportsudøvere udøver en økonomisk virksomhed, som falder ind under fællesskabsrettens anvendelsesområde.

47. Tilbage står så at afklare spørgsmålet om, hvorvidt Deliège tilhører den ovennævnte kategori af »non-amatører på højt plan«. Spørgsmålet hører ind under den nationale rets kompetence, som i princippet synes tilbøjelig til at besvare det bekræftende. For et sådant svar taler også andre momenter, som Deliège har fremført for Domstolen, hvoraf det kan udledes, at indtil hun faldt i unåde hos LBJ, havde hun modtaget en række beløb som støtte til sin forberedelse til de Olympiske Lege [41], hvoraf en del endda var skattepligtig. Af andre oplysninger, som Domstolen er blevet bekendt med, og som ikke er blevet bestridt, fremgår det, at de bedste judokæmpere [42] i Belgien modtager et fast månedligt beløb [43] som tilskud fra forbundet; og hvis de opnår en medalje ved de Olympiske Lege, får de desuden en stor pengepræmie [44]. På baggrund af de indtægter, som Deliège fik eller kunne have fået på grund af sine præstationer i judo og sin systematiske beskæftigelse med denne sport [45], mener jeg derfor, at det må antages, at Deliège i betragtning af hendes dyrkelse af denne sport udøver økonomisk

39 — Ren amatørsport har ikke behov for topidrætsfolk og heller ikke for en særlig støtte til disse. Det er forbundene, der etablerer støttemekanismer for de bedste sportsudøvere og fastlægger vilkårene for disses beskæftigelse med den pågældende sport. Gennem disse mekanismer presser de topidrætsfolkene til at opfatte deres sportskarriere som en levevej.

40 — Til Kommissionens argument på dette punkt vil jeg her sige, at selv om judo »normalt« ikke indebærer betaling, betyder dette ikke, at der ikke findes judokæmpere, der »normalt« modtager betaling for deres præstationer og deres aktiviteter. Mere generelt mener jeg, at enhver sportsudøver i dag, hvis præstationer ligger på et olympisk plan, uanset hvilken sportsgren det drejer sig om, »normalt« dyrker sin sport mod betaling eller i forventning om betaling.

41 — 250 000 BEF for 1993 og 200 000 BEF for 1994.

42 — De, der kan henregnes til kategorien »non-amatører på højt plan«.

43 — På ca. 30 000 BEF.

44 — 1 000 000 BEF for en guldmedalje, 600 000 for en sølvmedalje og 400 000 for en bronzemedalje.

45 — Det fremgår af sagens akter, at judoforbundets tildeling af økonomisk støtte medfører betydelige forpligtelser og bindinger for de sportsudøvere, der modtager den. Udeblivelse fra visse træningsenheder er tilstrækkeligt til, at en sportsudøver kan miste den pågældende fordel.

virksomhed i traktatens forstand. Denne konklusion bekræftes endelig af nedenstående analyse.

ii) Sportens relation til erhvervslivet

48. Deliège gør desuden gældende, at hun leverer tjenesteydelser for det første til sine personlige sponsorer [46] og for det andet til arrangørerne af bestemte judostævner, særlig de internationale kategori A-turneringer. Til imødegåelse af Deliège's ovennævnte betragtningsmåde gør forbundene (delvist), Kommissionen og de fleste medlemsstater følgende gældende: For det første udgør de indtægter og andre goder, som Deliège har fået fra sine personlige sponsorer, betaling for tjenesteydelser af reklamemæssig art, som klart adskiller sig fra hendes sportslige præstationer; for det andet er der ikke tale om, at arrangørerne af judostævnerne modtager tjenesteydelser, i og med at deltagerne i disse kampe ikke får betaling af nogen art af arrangørerne.

49. For at give et korrekt svar på spørgsmålet om, hvorvidt Deliège's sportslige virksomhed samtidig også udgør en økonomisk virksomhed på grund af de tjenesteydelser, som hun hævder at levere til sine personlige sponsorer og til arrangørerne af stævnerne, er det efter min opfattelse nødvendigt at forsøge at analysere relationerne mellem sport og erhvervsliv på et mere generelt plan. Ud fra den måde og den intensitet, hvormed erhvervsmæssig virksomhed er knyttet sammen med sportsverdenen, kan der drages nyttige konklusioner med henblik på en løsning af nærværende tvist. Man kan endda på forhånd forsøge at formulere følgende grundlæggende regel: jo tættere relation mellem sports- og erhvervsvirksomhed, desto fuldstændigere hører sportsvirksomhed hjemme under fællesskabsrettens regler om fri bevægelighed.

50. Inden jeg fortsætter, skal der gøres to indledende bemærkninger. For det første er spørgsmålet ikke, hvorvidt visse aktiviteter med relation til sporten også har økonomisk interesse. Dette er indlysende for aktiviteter som f.eks. opførelse af idrætsanlæg eller handel med sportsartikler. Men formålet med nærværende undersøgelse er nøjagtigt at få fastslået, om en sportsaktivitet i sig selv, altså en sportsbegivenhed og en sportspræstation, ikke kun er af interesse for den ædle kappestrid og de øvrige sportsidealer, men også har en økonomisk dimension. For det andet mener jeg, at det er vigtigt at præcisere, at for at der kan blive tale om, at en sportsaktivitet hører hjemme under fællesskabsrettens regler om fri bevægelighed, skal den økonomiske dimension af denne aktivitet ikke blot være marginal. Med andre ord skal den side af sportshandlingerne, der frembyder økonomisk interesse, være betydelig, dvs. være en, der ligger helt uden for den rent sportslige ramme, og som man ikke kan se bort fra. Dette er især tilfældet, når den økonomiske faktor i sportsaktiviteten påvirker selve kernen i sportsbegivenheden, sådan at

46 — Hun har for Domstolen fremlagt en sponsorkontrakt med en belgisk bank; endvidere anfører hun, at der forelå en tilsvarende sponsorkontrakt med et kendt automobilfirma, som havde overdraget hende brugsretten til en bil til gengæld for nogle reklameydelser.

forstå, at hvis den manglede, ville sportsbegivenheden dramatisk ændre form, eller den ville slet ikke kunne finde sted.

51. Med udgangspunkt i ovenstående går jeg nu over til at undersøge den betydning, det har for anvendelsen af fællesskabsrettens regler om fri udveksling af tjenesteydelser, at en sportsudøver som Deliège personligt har indgået sponsorkontrakter med bestemte forretningsmænd. Jeg mener for det første, at det ikke er rigtigt helt at adskille hendes sportspræstationer og -handlinger fra de tjenesteydelser af reklamemæssig art, som hun leverer til sine sponsorer. Hendes sportslige præstation og hendes reklamering er de fleste gange tæt forbundet og udgør to manifestationer af den samme aktivitet. Selvfølgelig følger sponsoreringen, som den form for reklame den er, sine egne regler, der ikke kun tager hensyn til sportsudøvernes sportslige præstationer. En sportsudøvers ydre fremtræden, hans særlige træk og karakteristika er ting, der tages hensyn til. Det kan derfor ikke udelukkes, at det af reklamepolitiske grunde ikke bliver den bedste sportsudøver, der udvælges som den, der skal identificere sig med det produkt eller den virksomhed, der reklameres for, men derimod en anden. Men uanset sådanne undtagelsestilfælde er det givet, at reklame gennem sponsorering forudsætter sportsudøvere, der leverer præstationer på højt plan, og som er kendt af et bredt publikum, netop fordi de deltager i vigtige sportsbegivenheder. Ud fra denne synsvinkel er sportspræstationer principielt at sidestille med de tjenesteydelser af reklamemæssig art, som en sportsudøver kan præstere. Hans sportskarrieres videre forløb er tæt forbundet med hans fremtid som »reklameidol«.

52. Men er ovenstående betragtninger og den omstændighed, at en sportsudøver har sine egne sponsorer, tilstrækkelige til at gøre hans beskæftigelse med sport til en økonomisk virksomhed? Det mener jeg ikke. Sportsudøvernes økonomiske forventninger og forretningsverdenens interesse i deres præstationer er ikke det væsentlige ved sporten. Hvis de øvrige elementer, som sportsaktiviteterne består af (især de regler, der gælder herfor, og organiseringen af turneringerne), ligger helt uden for det økonomiske spil, ville sportsudøvere og deres sponsorer ikke alene kunne ændre sportens ansigt, i den forstand at de ikke selv kan ændre en sportsbegivenheds ikke-økonomiske natur. For eksempel var det tidligere forbudt at skaffe sig økonomisk fordel af at dyrke visse sportsgrene; alle de sportsfolk, der valgte at gøre det modsatte, blev udelukket fra de vigtigste sportsbegivenheder, og især fra de Olympiske Lege [47]. Under det daværende system ville man ikke, dengang det faktisk anvendtes, kunne have hævdet, at en sportsudøvers deltagelse i de Olympiske Lege var forbundet med udøvelsen af økonomisk virksomhed.

47 — Tilsvarende eksempler kan man finde i den tidligere sondring mellem skøjteløb for henholdsvis amatører og professionelle, og ligeså inden for boksning.

53. Men eksistensen af personlige sponsorer er, som i Deliège's tilfælde, en faktor, man ikke kan se bort fra; især hvis andre objektive faktorer taler for, at dyrkelsen af en bestemt sportsgren under visse betingelser frembyder økonomisk interesse af mere almen art.

54. Ud fra denne betragtning går jeg nu over til at behandle et spørgsmål, som efter min opfattelse er helt centralt for en nøje fastlæggelse af en sportslig aktivitets økonomiske dimension. Jeg undersøger ikke længere sportsudøverens personlige adfærd og subjektive intentioner, men selve sportsbegivenheden i dens objektive form, dvs. de særlige karakteristika ved en sportskonkurrence. Det er jo kun gennem konkurrencerne, at sportsfolk vinder anerkendelse; disses personlige præstationer mister en stor del af deres betydning, hvis de ikke ledsages af sejre i bestemte kampe, hvor sportsudøverne konkurrerer med deres modstandere. Der rejser sig altså det spørgsmål, om sportsaktiviteter — i den foreliggende sag internationale kategori A-turneringer i judo — frembyder økonomisk interesse. Hvis sportsbegivenheden ikke kun har rent sportslig interesse, i den forstand, at den ikke blot er et felt, hvor sportsudøverne konkurrerer, og de bedste af dem belønnes, men derudover også har en selvstændig økonomisk interesse, må det antages, at denne økonomiske dimension af sportsbegivenheden er så væsentlig, at sportsbegivenheden i sig selv udgør en økonomisk virksomhed i den forstand, der forudsættes i EF-traktatens artikel 2 (efter ændring nu artikel 2 EF). Men hvori kan denne økonomiske dimension bestå? Jo, for det første i den omstændighed, at sportsbegivenheden tilbydes mod betaling som en forestilling for tilskuere; desuden kan den udgøre et tv-produkt, som skaffer ejeren af rettighederne hertil betydelige indtægter, eller — sidst, men ikke mindst — gennem reklamering, dvs. en måde, hvorpå der tilbydes tjenesteydelser af reklamemæssig art. Disse faktorer skal vurderes, hver gang man undersøger, hvorvidt en sportsbegivenhed udgør en økonomisk virksomhed.

55. Erfaringen har belært os om, at udviklingen medfører, at den økonomiske dimension af sportsarrangementer efterhånden vokser. Jo vigtigere en sportsbegivenhed er for sportsverdenen, desto mere interessant viser også den økonomiske dimension sig at være. Et typisk eksempel herpå er de Olympiske Lege i den form, de har antaget i de senere år. Ud over at være det største arrangement inden for sporten har disse lege udviklet sig til en af de vigtigste tv-begivenheder og et vigtigt middel til reklameformidling under forskellige former; som følge heraf udgør de en væsentlig

indtægtskilde for arrangørerne [48]. Men for at vende tilbage til en betragtning, som jeg fremsatte ovenfor, kan betydningen af en sportslig aktivitets økonomiske dimension også ses af, hvor meget den ender med at påvirke den rent sportslige side af denne aktivitet. Hvis vi igen bruger eksemplet med de Olympiske Lege, er det ikke tilfældigt, at der nu også gives professionelle sportsudøvere adgang til disse lege [49] for at tiltrække publikums interesse, eller at der af selv samme grund tilføjes nye sportsgrene, som intet har at gøre med de Olympiske Leges historie.

56. Men for at vende tilbage til det område, der i første række interesserer os (judoturneringer og især internationale kategori A-turneringer i judo), er det min opfattelse, at en række elementer tyder på, at disse turneringer, eller i hvert fald visse af dem ud over det rent sportslige også udgør et tv-show og et reklameprodukt, for så vidt en stor del af budgettet for deres organisering stammer fra sponsorer eller tv-rettigheder [50]. Kommissionen bestrider i sit indlæg betydningen af ovenstående konstatering og gør gældende, at den økonomiske værdi af judoturneringerne ud fra almindelig erfaring ikke er særlig betydelig og kan betegnes som marginal. Dette synspunkt kan der gives gode argumenter for. For ud fra den ovenfor anførte beskrivelse passer det faktisk bedre på andre sportsgrene, såsom tennis eller atletik, og andre sportslige begivenheder end på kategori A-turneringer i judo at betragte en sportsbegivenhed som et økonomisk produkt. Den endelige afgørelse tilkommer det den nationale retsinstans, der behandler hovedsagen og har kompetence til at gennemføre den relevante undersøgelse, at træffe. Personlig ville jeg dog ikke bedømme spørgsmålet om den økonomiske karakter af visse sportsbegivenheder inden for judo så snævert, som Kommissionen gør. Jeg mener endda, at den økonomiske karakter i Deliège's tilfælde fremgår af en kombination af forskellige omstændigheder. Hun har egne sponsorer til sin rådighed og ønsker at deltage i turneringer, som ud over at være sportsbegivenheder også er et show, et produkt eller en tjenesteydelse af en vis økonomisk interesse.

48 — Det er også derfor, at der foregår en hård konkurrence mellem de byer, som ønsker at påtage sig organisationen af de Olympiske Lege.
Den forvanskning af sportsidealet, der sker ved, at der trænger økonomiske interesser ind på idrættens område, er ikke noget, der kun kendetegner vor tid. Allerede i oldtiden, efter det 1. årh. f.Kr., havde de Olympiske Lege mistet en stor del af deres prestige; stadig hyppigere deltog også professionelle sportsudøvere, mens publikumsinteressen vendte sig fra den klassiske sport over mod hestevæddeløb, hvor de rigeste stod stærkest, da de kunne bruge mange penge på at vedligeholde deres stalde.
Men professionel sport er ikke nødvendigvis et dekadencefænomen. Også i den klassiske periode af oldtiden, hvor de Olympiske Lege nåede deres højdepunkt, var mange af deltagerne i legene i virkeligheden professionelle, med den by, de repræsenterede, som hovedsponsor. Ud over en kotinos (en krans af en vild olivengren), som vinderen blev bekranset med i Olympia, nød han også bestemte materielle goder; for eksempel kunne han spise på Prytaneion (rådhuset i hans hjemby) på det offentliges regning, var fritaget for offentlige pligter osv. I Athen havde Solon fastsat præmien for hver olympisk sejrherre til 500 drachmer, et ret anseligt beløb, med henblik på, at sportsudøveren kunne indplaceres i den højeste formueklasse (pentakosiomedimner). I andre endnu rigere byer i Syditalien kunne beløbet nå op på fem talenter, et enormt beløb for den tid, hvis man betænker, at Solon havde fastsat det attiske talents værdi til 6 000 drachmer.
Sammenfattende kan vi sige, at de fænomener, vi her har til opgave at undersøge (sammenfletning af amatørsport og professionel sport, sponsorering), går helt tilbage til oldtiden. Se f.eks. H. Daremberg et E. Saglio, *Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines*, bd. IV, s. 182, Graz 1963, 1. udgave, Paris, 1907, og N. Gialouris, *Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων* (De Olympiske Leges historie), Ekdotiki Athinon, Athen, 1976, s. 108 ff.

49 — Det gælder navnlig sportsgrene som fodbold og basketball.

50 — Dette gælder i hvert fald for judoturneringen i Paris, at slutte ud fra de oplysninger, som Deliège har fremlagt for Domstolen, og som ikke er blevet bestridt af de øvrige parter.

57. Lad os nu undersøge Deliège's tilfælde nærmere: Ved at deltage i kategori A-turneringer i judo ville hun levere tjenesteydelser til indehaverne af tv-rettighederne til kampene og/eller til dem, der herigennem reklameres for; arrangørerne af turneringerne optræder som formidlere af disse tjenesteydelser og får herved indtægter fra tv-rettighederne og reklamerne. Deliège modtager ganske vist ikke direkte nogen betaling fra modtagerne af tjenesteydelserne, men får af arrangørerne som modydelse ret til at deltage i turneringerne; og gennem sin deltagelse tilfredsstiller hun sine personlige sponsorer og modtager herfor en række modydelser fra disse. Den omstændighed, at vi her ikke har at gøre med en klassisk form for tjenesteydelse — hvor den, der præsterer ydelsen, leverer den direkte til modtageren og betales herfor af denne — skal ikke nødvendigvis føre os til den konklusion, at de ovenfor nævnte relationer mellem sportsudøvere, arrangører af turneringer og forretningsfolk inden for tv- og reklamebranchen ikke falder ind under anvendelsesområdet for fællesskabsreglerne for fri udveksling af tjenesteydelser. Meningen med de relevante bestemmelser er netop også at dække sådanne sammensatte områder af virkeligheden.

58. Jeg anser det her for formålstjenligt at henvise til generaladvokat Mancini's forslag til afgørelse i den førnævnte sag Bond van Adverteerders [51], der, som jeg minder om, vedrørte grænseoverskridende kabeltransmitterede fjernsynsprogrammer indeholdende reklameindslag. Gennem en fortolkning af EF -traktatens artikel 59 og 60 (efter ændring nu artikel 49 og 50 EF) samt af Domstolens retspraksis indtil da nåede generaladvokaten til den konklusion, at det ikke er nødvendigt, at tjenesteydelsen bliver modsvaret af betaling af et vederlag fra modtageren, for at der kan foreligge en »tjenesteydelse«. Han understregede endvidere, at »når jeg omtaler denne omstændighed, er det imidlertid ikke, fordi jeg vil benægte, at de personer, som er involveret i udsendelsen, transmissionen og modtagelsen af tv-udsendelsen — dvs. tv-stationen, annoncøren, ejeren af satellitten, kabeldistributøren, seeren — søger at opnå økonomiske fordele, eller med andre ord at tjenesteydelsen har en formueværdi. Jeg vil blot udtrykke, *at netop fordi der er så mange forskellige interesser involveret, ændrer det ikke tjenesteydelsens karakter af et økonomisk gode, at der ikke overføres et beløb fra den sidste af de personer, jeg har nævnt, til den første* [52]. Efter min opfattelse bevarer tjenesteydelsen også sin karakter af et økonomisk gode, når der overhovedet ikke ydes vederlag (f.eks. velgørenhedsprogrammer, som kendte sportsudøvere eller skuespillere deltager i [...]« [53].

59. Ved at overføre de ovennævnte betragtninger på Deliège's tilfælde kan man drage den konklusion, at den økonomiske karakter af den pågældende sportsudøvers virksomhed ingenlunde ophæves, blot fordi det viser sig, at hun ikke selv bliver betalt for sine ydelser inden for rammerne af internationale judoturneringer, hverken af turneringernes arrangører eller af deres sponsorer eller af dem, der sidder inde med tv-rettighederne. For nu at gentage generaladvokat Mancini's betragtning, kan man

51 — Jf. fodnote 13.

52 — Min fremhævelse.

53 — Punkt 8 i generaladvokat Mancini's forslag til afgørelse i den i fodnote 13 anførte dom i sagen Bond van Adverteerders m.fl.

sige, at i tilfælde, hvor de interesser, der står på spil, er mange og sammensatte, sådan som det netop gælder ved de sportsbegivenheder, som Deliège taler om, kan den økonomiske karakter af en virksomhed udledes af andre omstændigheder, selv om der ikke foregår nogen pengeoverførsel mellem den, der præsterer en af de mange tæt sammenflettede ydelser, og modtageren af denne.

60. Sammenfattende er det min opfattelse, at når en sportsudøver, der tilhører kategorien af »non-amatører på højt plan« og har sine egne sponsorer, deltager i internationale turneringer, som ikke kun interesserer sportsverdenen, men i sig selv udgør begivenheder af økonomisk interesse, er dette at sidestille med, at hun »normalt« udøver en økonomisk virksomhed. Sportsudøveren er i princippet beskyttet af fællesskabsretten og specielt af reglerne om fri udveksling af tjenesteydelser. Tilbage står så at undersøge, om den sportslovgivning, der regulerer spørgsmålet om den pågældende sportsudøvers deltagelse i de konkrete turneringer, falder ind under anvendelsesområdet for EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF), og hvis den gør det, hvorvidt den er forenelig hermed.

b) *De omtvistede UEJ-reglers forenelighed med EF-traktatens artikel 59 ff. (efter ændring nu artikel 49 ff. EF)*

61. Hvis man på grundlag af ovenstående antager, at Deliège's dyrkelse af judo, netop på grund af de særlige omstændigheder, under hvilke den finder sted, udgør en økonomisk virksomhed og derfor står under traktatens beskyttelse, rejser der sig det spørgsmål, om UEJ's regler, som dannede grundlaget for Deliège's udelukkelse fra at deltage i visse internationale turneringer, er i overensstemmelse med de primære fællesskabsregler om fri udveksling af tjenesteydelser. De pågældende regler opstiller et system for udtagelse af sportsudøvere, der deltager i visse internationale turneringer, ud fra to grundregler: For det første tillægges der de nationale forbund eneret til at udtage de pågældende sportsudøvere. For det andet begrænses antallet af sportsudøvere, som hvert nationalt forbund kan udpege, til én (undtagelsesvis to) mænd eller kvinder pr. kategori.

62. Ovenstående regler skal undersøges ud fra to synsvinkler: For det første er det nødvendigt at finde ud af, hvorvidt de falder ind under det område, der reguleres af EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF), eller de måske ligger helt uden for dette område, eftersom de vedrører rent sportslige spørgsmål. For det andet, hvis det sidstnævnte spørgsmål besvares benægtende, bliver det vores opgave at undersøge den omtvistede sportslovgivning med udgangspunkt i de betingelser og grænser, der sættes af EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF). Det spørgsmål, der så rejser sig, er, om systemet for udtagelse af sportsudøvere udgør en lovlig eller ulovlig hindring for fri udveksling af tjenesteydelser.

1) Spørgsmålet, om det er udelukket at anvende artikel 59 på den omtvistede sportslovgivning

63. Påstanden om, at UEJ's regler er undtaget fra kravene i artikel 59, kan støttes på to retlige grundlag, som jeg vil analysere i det umiddelbart følgende.

aa) Anvendelsen af den retspraksis, der blev fastlagt gennem dommen i sagen Keck og Mithouard, på den foreliggende sag

64. Den danske og den norske regering gør gældende, at hvis man anvender retspraksis som fastlagt gennem dommene i sagerne Keck og Mithouard [54] og Alpine Investments [55], kan der ikke være tale om at anvende EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF) i den foreliggende sag. De fremfører, at UEJ's omtvistede regler ikke udgør nogen hindring for selve det at få adgang til at præstere tjenesteydelser (forudsat, at deltagelsen i de pågældende judoturneringer for Deliège antages at udgøre en »tjenesteydelse« af en sådan art), men kun påvirker den måde, tjenesteydelsen kan præsteres på. Regler, der har at gøre med en tjenesteydelses »ydelsesmåde« — ligesom de regler, der uden at indføre forskelsbehandling styrer »salgsmetoderne« for et produkt — henhører ikke under det område, der reguleres henholdsvis af EF-traktatens artikel 59 og 30 (efter ændring nu artikel 49 og 28 EF).

65. Det kan faktisk lade sig gøre at holde visse regler om sport uden for anvendelsesområdet for fællesskabsbestemmelserne om fri bevægelighed ved hjælp af den retspraksis, som er skabt gennem de førnævnte domme Keck og Mithouard og Alpine Investments. Det kan desuden også udledes *a contrario* af Bosman-dommen. Det hedder heri, at regler vedrørende transfer af professionelle fodboldspillere »direkte regulerer spillernes adgang til arbejdsmarkedet i de øvrige medlemsstater, og at de derfor kan hindre arbejdskraftens frie bevægelighed. De kan derfor ikke sidestilles med bestemmelser om bestemte former for salg af varer, som ifølge Domstolens dom i Keck- og Mithouard-sagen ikke var omfattet af anvendelsesområdet for traktatens artikel 30 [...]« [56].

66. Det er imidlertid min opfattelse, at UEJ's omtvistede regler trods den danske og den norske regerings påstande om det modsatte ikke blot refererer til den måde, en tjenesteydelse er organiseret på, men direkte berører spørgsmålet om at have adgang til den. Både reglen om »en (eller to) mænd eller kvinder pr. kategori« og princippet om, at de nationale forbund har eneret til at udtage deltagerne til bestemte internationale turneringer, begrænser direkte den adgang, som »non-amatører på højt plan som Deliège« har til markedet for tjenesteydelser i de andre medlemsstater. Følgelig kan den praksis, der blev fastlagt gennem dommen i sagen Keck og Mithouard ikke anvendes i den foreliggende sag.

54 — Dom af 24.11.1993, forenede sager C-267/91 og C-268/91, Sml. I, s. 6097.

55 — Dom af 10.5.1995, sag C-384/93, Sml. I, s. 1141.

56 — Jf. Bosman-dommen (fodnote 12), præmis 103.

bb) Regler, som har med sportens særlige karakter at gøre

67. Følgende påstand er fremsat af de fleste medlemsstater og af sportsforbundene: UEJ's omtvistede regler ligger uden for anvendelsesområdet for fællesskabsbestemmelserne om de fundamentale friheder, fordi de vedrører rent sportslige spørgsmål.

68. Domstolen har rent faktisk godtaget, at man kan påberåbe sig sportens særlige karakter som begrundelse for at udelukke anvendelsen af princippet om fri bevægelighed. I Donà-dommen bemærkes det udtrykkeligt, at fællesskabsrettens bestemmelser om personers og tjenesteydelsers fri bevægelighed »ikke [står] i vejen for en regulering eller praksis, der udelukker fremmede spillere fra visse kampe af ikke-økonomiske grunde som følge af disse kampes særlige karakter og rammer, hvorfor de udelukkende vedrører sporten som sådan, som f.eks. ved kampe mellem landshold fra forskellige lande« [57].

Allerede i Walrave-dommen havde Domstolen udtalt, at sammensætningen af sådanne hold »alene angår sporten og således ikke økonomisk virksomhed« [58].

Ovenstående blev bekræftet gennem Bosman-dommen, som lagde til grund, at fællesskabsrettens bestemmelser om personers og tjenesteydelsers fri bevægelighed »ikke står i vejen for en regulering eller praksis, der er begrundet i ikke-økonomiske hensyn som følge af visse kampes særlige karakter og rammer« [59]. Det understreges dog, at en sådan indskrænkning i fællesskabsrettens anvendelsesområde »må begrænses til, hvad dens formål kræver. Den kan derfor ikke påberåbes til støtte for at udelukke en hel sportsart fra traktatens anvendelsesområde« [60].

69. Af ovenstående retspraksis kan følgende konklusioner drages: For det første falder visse former for regulering eller praksis inden for sport uden for anvendelsesområdet for EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF). For det andet er det en forudsætning for, at denne undtagelse kan tages i anvendelse, at den pågældende regulering eller praksis kan retfærdiggøres ud fra særlige, rent sportslige, ikke-økonomiske grunde; det typiske eksempel på en sådan begrundelse er organiseringen af landsholdskampe. For det tredje er det tomrum, der opstår i fællesskabsrettens anvendelsesområde, klart afgrænset; afvigelserne fra de forpligtelser, fællesskabsretten pålægger, skal begrænses til, hvad deres formål kræver.

70. Jeg går nu over til at undersøge omstændighederne i den verserende sag i lyset af det ovenfor anførte. Det første argument, man kunne fremføre til forsvar

57 — Præmis 14 i Donà-dommen (fodnote 12).
58 — Præmis 8 i dommen i sagen Walrave og Koch (fodnote 12).
59 — Præmis 76 i Bosman-dommen (fodnote 12).
60 — A.st., præmis 76.

for en accept af UEJ's omhandlede afgørelser, er deres mere langsigtede formål. De tog sigte på at få udtaget de landshold, som skulle repræsentere Europa ved de Olympiske Lege i Atlanta. Ved de internationale kategori A-turneringer, som Deliège taler om, var det, for at være helt nøjagtig, ikke blot sportsudøvere, der konkurrerede, men også nationale forbund, for hvem den afgørende præmie bestod i retten til at sende deltagere til de næste Olympiske Lege. Selv om det ved disse kategori A-turneringer i judo ikke direkte var landshold, der stod over for hinanden, havde kampenes udfald alligevel afgørende betydning for hvert enkelt af de europæiske staters landshold. Endvidere var udtagelsen af de europæiske staters landshold, som opnåede den ære at optræde ved den største sportsbegivenhed i verden, nemlig de Olympiske Lege, et rent sportsligt anliggende, principielt uden nogen økonomisk dimension.

71. Det centrale formål med UEJ's omtvistede reglement var altså udtagelsen af de landshold, som skulle optræde i Atlanta. Dette reglement bygger på den fornuftige idé, at det var de bedste landshold i Europa, der skulle sendes til Atlanta. Og de bedste er de, som består af de udøvere af sportsgrenen, der kan opvise de største præstationer. Derfor opstilles den europæiske kvalifikationsliste på grundlag af sportsudøvernes præstationer ved bestemte internationale turneringer og europamesterskaberne. Men der er endnu to spørgsmål tilbage at besvare. For det første: Var det nødvendigt at overdrage eneretten til at udtage deltagerne i de omhandlede internationale turneringer til de nationale forbund? Og for det andet: Var det nødvendigt at begrænse antallet af deltagere, som hvert nationalt forbund havde ret til at opstille til turneringerne? Disse spørgsmål vil jeg besvare med det samme.

72. Med hensyn til det første spørgsmål skal det bemærkes, at det er en fast regel over hele verden, at et landsholds skæbne er lagt i hænderne på det nationale forbund for sportsgrenen i det pågældende land. De nationale forbund har fået overdraget en opgave af offentlig interesse, som består i at udtage personer til landsholdene og arbejde for holdenes interesser, således at disse kan opnå de højeste internationale udmærkelser. Og det er almindeligt anerkendt, at den højeste form for udmærkelse, et landshold kan opnå, er at blive udtaget til de Olympiske Lege, altså til at repræsentere landet ved de Olympiske Lege med idrætsudøvere, der bærer landets farver. Når derfor udtagelsen af landsholdene til legene i Atlanta nødvendigvis gik via de præstationer, som blev opnået ved de internationale kategori A-turneringer, var det fuldstændig logisk at give de nationale forbund eneret til at udtage sportsudøvere til de pågældende turneringer. Systemet ville jo klart have en brist i selve sin substans, hvis man på den ene side antog, at de nationale judoforbund har ansvaret for at forsvare judolandsholdets interesser, og på den anden side, at de ikke har nogen mulighed for selv at udtage de sportsudøvere, som efter deres opfattelse er de bedst egnede til at forsvare landsholdets interesser. I øvrigt må det nødvendigvis udelukkende være de nationale forbund, der foretager udtagelsen af deltagerne. Hvis man indførte et system, der afveg herfra, hvor sportsudøverne fik mulighed for at optræde individuelt ved internationale turneringer, sådan som Deliège ønsker det, ville det forrykke balancen mellem de nationale forbund,

som så ville ende med ikke længere at være repræsenterede af samme antal sportsudøvere.

73. Denne sidste betragtning fører mig frem til svaret på det andet af de to spørgsmål. I deres bestræbelser på hver især at forsvare deres eget landsholds interesser med udtagelsen til kampene i Atlanta for øje bør de nationale forbund sikres lige gode muligheder. For at de kan konkurrere på lige vilkår har UEJ fundet det formålstjenligt for det første at give dem eneret til at udtage sportsudøvere til de internationale kategori A-turneringer, og for det andet at begrænse antallet af deltagere til en eller to mænd eller kvinder fra hvert forbund pr. kategori. Det tilkommer naturligvis ikke Domstolen at undersøge, hvorvidt dette tal ville kunne hæves til tre, fire eller flere sportsudøvere pr. kategori.

74. I betragtning af ovenstående mener jeg, at UEJ med de omhandlede regler har indført en regulering, som er begrundet »i ikke-økonomiske hensyn som følge af visse kampes særlige karakter og rammer«. Derfor finder fællesskabsbestemmelserne om fri udveksling af tjenesteydelser ikke anvendelse her. Ligeledes går den omhandlede begrænsning af anvendelsesområdet for EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF) ikke ud over, hvad dens formål kræver, nemlig at bevare sportsidealet om den ædle kappestrid mellem staterne.

75. Det skal desuden bemærkes, at ønsket om at fremme denne dimension i sporten synes at have optaget Fællesskabets forfatningslovgiver inden for rammerne af arbejderne med Amsterdam-traktaten[61]. I erklæring nr. 29 om sport understreger konferencen »sportens samfundsmæssige betydning, navnlig dens identitetsskabende rolle og dens evne til at bringe mennesker sammen«. Det er i øvrigt ikke tilfældigt, at man i samme erklæring anerkender nødvendigheden af for det første at lytte til sportssammenslutningerne, når væsentlige spørgsmål af betydning for sporten er til behandling, og for det andet at lægge særlig vægt på de specielle forhold, der er kendetegnende for amatørsporten.

76. Sammenfattende kan det konkluderes, at fællesskabsretten anerkender en begrænset ret hos de sportslige myndigheder til selv at styre og regulere de spørgsmål af ikke-økonomisk art, som har at gøre med sportens særlige karakter. Det er min opfattelse, at UEJ med indførelsen af de omtvistede regler har handlet inden for grænserne af denne begrænsede ret til selvstyring og selvregulerering. Det kommer altså ikke på tale at anvende EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF).

2) Undersøgelse af UEJ's omtvistede regler i lyset af EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF)

77. For det tilfælde, at det antages, at den omtvistede sportslovgivning ikke ud fra sin

61 — Det er min opfattelse, at en henvisning til Amsterdamtraktaten kan være nyttig, selv om denne først trådte i kraft den 1.5.1999, fordi den afdækker medlemsstaternes og fællesskabsinstitutionernes hensigter med hensyn til perspektiverne i udviklingen hen imod et forenet Europa.

egenart falder uden for artikel 59's anvendelsesområde, skal jeg subsidiært bemærke følgende.

78. For det første skal det fastslås, at UEJ's regler, i modsætning til hvad Deliège hævder, ikke synes at medføre nogen forskelsbehandling. Deliège påstår, at reglen om en begrænsning i antallet af sportsudøvere, der kan deltage i hver kategori i de internationale kategori A-turneringer, skaber en begrænsning, der medfører forskelsbehandling. Naturligvis bygger denne ikke direkte på sportsudøverens nationalitet; de nationale forbund kan godt til de internationale kategori A-turneringer i judo udtage sportsudøvere af anden nationalitet, når blot de er registreret hos de pågældende forbund og er i besiddelse af en licens fra forbundene. Deliège mener imidlertid, at der på denne måde bliver tale om forskelsbehandling ud fra, hvor sportsudøveren er bosiddende; og den form for forskelsbehandling er forbudt ifølge fællesskabsretten.

79. Denne konklusion er efter min opfattelse ikke rigtig. Den talmæssige begrænsning, som UEJ har indført, vedrører alle judokæmpere i Europa, uafhængigt af nationalitet og bopæl. Uanset hvilken nationalitet eller bopæl Deliège havde, ville hun være undergivet nøjagtig de samme begrænsninger ved udtagelsen til de internationale kategori A-turneringer i judo.

80. Ovenstående konstatering fører ikke nødvendigvis til den konklusion, at den omtvistede sportslovgivning er forenelig med indholdet i EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF). Det fremgår klart af Domstolens praksis, at artikel 59 ikke kun vedrører diskriminerende begrænsninger, dvs. begrænsninger, som fastlægger en forskelsbehandling, der går ud over en tjenesteyder på grund af dennes statsborgerskab eller den omstændighed, at han bor i en anden medlemsstat end den, hvor tjenesteydelserne præsteres. Artikel 59 dækker ligeledes begrænsninger, der ikke medfører forskelsbehandling. Jeg henviser eksempelvis til Säger-dommen [62], i hvilken det fastslås, at »EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF) ikke blot kræver afskaffelse af enhver forskelsbehandling til skade for tjenesteyderen på grund af dennes nationalitet, men også ophævelse af enhver restriktion — også selv om den anvendes uden forskel på indenlandske tjenesteydere og tjenesteydere fra andre medlemsstater — der kan være til hinder for eller på anden måde genere den virksomhed, som udøves af en tjenesteyder [...]« [63].

81. Ud fra denne synsvinkel må det antages, at UEJ's regler, der for det første begrænser antallet af de sportsudøvere, som kan deltage i de internationale kategori A-turneringer, og for det andet giver de nationale sportsforbund eneret til at udtage deltagerne til disse internationale turneringer, udgør en hindring, der kan stå i vejen for eller vanskeliggøre, at »non-amatører

62 — Dom af 25.7.1991, sag C-76/90, Sml. I, s. 4221.

63 — Præmis 12 (fodnote 62) i Säger-dommen. Jf. også dom af 25.7.1991, sag C-288/89, Collectieve Antennevoorziening Gouda, Sml. I, s. 4007, den i fodnote 55 nævnte Alpine Investments-dom samt den i fodnote 15 nævnte Schindler-dom.

på højt plan« [64] kan udnytte princippet om fri udveksling af tjenesteydelser. De er derfor at sidestille med en begrænsning af den fri udveksling af tjenesteydelser, hvilket principielt strider mod EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF).

82. Tilbage står at undersøge, hvorvidt de begrænsninger af den fri udveksling af tjenesteydelser, der følger af UEJ's regler, er i overensstemmelse med traktatens bestemmelser. Efter Domstolens faste praksis [65] kan hindringer for den fri bevægelighed accepteres inden for Fællesskabets retsorden, når følgende betingelser er opfyldt: For det første, når der i fællesskabsretten er fastlagt en særlig undtagelse, som f.eks. i traktatens artikel 56 (efter ændring nu artikel 46 EF) vedrørende nationale bestemmelser, som er begrundet i hensynet til den offentlige orden, den offentlige sikkerhed eller den offentlige sundhed. For det andet er forholdsreglerne ikke i strid med fællesskabsretten, når de uden at medføre forskelsbehandling er begrundet i væsentlige behov af offentlig interesse, er egnede til at opnå det tilstræbte formål og ikke er forpligtende ud over, hvad der er nødvendigt for at opnå dette formål. UEJ's omhandlede regler er ikke vedtaget af hensyn til den offentlige orden, den offentlige sikkerhed eller den offentlige sundhed. De kan imidlertid begrundes objektivt i et andet væsentligt behov af offentlig interesse. Det bliver således vor opgave at anvende den samling af kriterier, der er dannet gennem retspraksis, således at vi kan bedømme, om de hindringer, som UEJ's regler opstiller, kan eller ikke kan accepteres af fællesskabsretten.

83. Hvad vil man kunne anføre som begrundelse for UEJ's ovenfor nævnte regler? Ud fra hvad parterne har fremsat om dette spørgsmål, mener jeg, at hovedvægten bør lægges på følgende tre punkter.

84. For det første har jeg ovenfor omtalt den omtvistede sportslovgivnings relation til spørgsmålet om de europæiske landes udtagelse af landsholdene til de Olympiske Lege i Atlanta. Selv om det ikke antages, at denne lovgivning ikke er undtaget fuldstændigt fra anvendelsesområdet for artikel 59, for så vidt den vedrører nogle specielle stævner, hvor det er landshold, der konkurrerer, så er denne lovgivning dog objektivt begrundet, for så vidt den vedrører judolandsholdene fra de europæiske medlemsstater. Nu skal jeg forklare mig: Det er et væsentligt behov af offentlig interesse for et land at fremme dets landsholds interesser; dette behov kan efter sin natur retfærdiggøre begrænsninger af den fri udveksling af tjenesteydelser. Til dækning af dette væsentlige behov kan der gives særlige beføjelser til de nationale sportsforbund, som også er enekompetente til at udpege landsholdene. Det er den samme form for berettiget privilegium, man har, når der gives judoforbundene eneret til at udtage mandlige og kvindelige sportsudøvere til de internationale kategori A-turneringer i judo. Det er desuden min opfattelse, at organiseringen af et system til udtagelse af de bedste europæiske landshold til at repræsentere denne verdensdel

64 — Se ovenfor, punkt 41 ff., vedrørende en begrebsmæssig præcisering af denne gruppe.

65 — Jf. de førnævnte domme i sagerne Alpine Investments (fodnote 55), Säger (fodnote 62) og Collectieve Antennevoorziening Gouda (fodnote 63), samt dom af 25.7.1991, sag C-353/89, Kommissionen mod Nederlandene, Sml. I, s. 4069.

ved de Olympiske Lege i Atlanta, kan sidestilles med et væsentligt behov af offentlig interesse, hvis opfyldelse berettiger til visse begrænsende forholdsregler med hensyn til judokæmperes adgang til bestemte internationale turneringer. Arbejdet med at skabe et system til udtagelse af de bedste europæiske landshold til legene i Atlanta hører under UEJ's enekompetence. UEJ har gennem de omtvistede regler iværksat de nødvendige foranstaltninger for at kunne leve op til sin opgave. Derfor udgør disse regler en lovlig hindring for den fri udveksling af tjenesteydelser.

85. Et andet punkt, som det er værd at betone, er spørgsmålet, om det omtvistede udtagelsessystem til de internationale kategori A-turneringer i judo sikrer repræsentativitet. Ved at vælge netop denne sportslovgivning fremmer UEJ en bestemt form for turneringer, som sikrer den bredest mulige repræsentation fra forskellige europæiske lande. Dermed bliver det muligt for sportsudøvere fra ethvert UEJ-medlemsland at deltage. Og således bliver de landes position styrket, i hvilke judosporten er mindst udviklet, for det første fordi de sportsudøvere, der repræsenterer disse, kan deltage i sportsstævner på højt plan, som de ikke ville have adgang til, hvis deres præstationer var det eneste kriterium, og for det andet fordi det styrker interessen hos de sportsinteresserede i landet, som i modsat fald muligvis ville betragte denne sportsgren med en vis ligegyldighed på grund af deres landsmænds svage præstationer. Med andre ord indbefatter repræsentativitetstanken også nødvendigheden af en afbalanceret udvikling af judosporten på paneuropæisk plan; denne nødvendighed er direkte forbundet med idealet om den ædle kappestrid, som sporten tjener eller i det mindste bør tjene. Heraf følger, at de begrænsninger i judokæmperes adgang til visse internationale turneringer, der sættes af hensyn til en bedre repræsentativitet ved turneringerne og i forlængelse heraf af hensyn til en afbalanceret udvikling af judosporten på paneuropæisk plan, er velbegrundede, selv om de eventuelt kan være at sidestille med begrænsninger af den fri udveksling af tjenesteydelser.

86. Deliège fremfører som modargument til den ovennævnte betragtningsmåde af sagen, at formålene dels med at udtage de bedste landshold til legene i Atlanta, dels med at arrangere flest mulige repræsentative internationale judoturneringer ikke har brug for en så total beskyttelse, at de retfærdiggør de omhandlede begrænsninger, som UEJ's omtvistede regler indeholder. Det ville tværtimod være muligt at skabe et system, der var mindre belastende for sportsudøverne, og som ville bygge på mere objektive kriterier, såsom hver enkelt sportsudøvers præstationer og potentiale, uden forudgående indgreb fra forbundenes side. Deliège mener, at et sådant system kan fungere godt, især i individuelle sportsgrene som judo. Hun påberåber sig her eksemplet med tennis, som er organiseret således, at man på en ideel måde kombinerer det at arbejde for tennissportens almene interesser med beskyttelsen af spillernes professionelle og økonomiske interesser.

87. Deliège's argumentation kan ikke tiltrædes, fordi den overser for det første betydningen af sportens særlige karakter og for det andet grænserne for fællesskabsrettens mulighed for at gribe ind i sportens anliggender. Dette bliver også det tredje punkt i mine bemærkninger til spørgsmålet. Fællesskabsretten tvinger ikke sporten til at udvikle sig i en bestemt retning, forstået således, at den ikke kræver en total kom-

mercialisering og en total professionalisering af de enkelte sportsgrene. Tværtimod respekterer den principielt de valg, der træffes af lederne for den enkelte sportsgren, som også er de retmæssige repræsentanter for sportsudøverne, for publikum og generelt for enhver person, der interesserer sig for den pågældende sportsgren. Fællesskabets retsorden forbyder blot, at kommercialiseringen eller professionaliseringen af sporten foregår i strid med traktatens principper. Det er således min opfattelse, at den ret til selvregulering, som er indrømmet sporten, og som jeg har omtalt ovenfor, må anses for at stå under fællesskabsrettens beskyttelse. Dermed sikres sportsorganernes beføjelser til at fremme en sportsgren på den måde, som efter deres mening bedst tjener deres målsætninger, naturligvis under forudsætning af, at deres valg ikke medfører forskelsbehandling eller dækker over handlinger til fremme af økonomiske interesser. Som en logisk konsekvens heraf mener jeg, at enhver beslutning truffet af sportsorganerne, der som eneste formål eller genstand har at fremme sportens sociale dimension og ligger uden for enhver bestræbelse af økonomisk art, i princippet er berettiget, selv om den udgør en begrænsning af Fællesskabets friheder. Det er behovet for at sikre sportens ret til selvregulering, der kræver dette.

88. Sammenfattende har vi altså set, at selv inden for en sportsgren, som ønsker at kalde sig »amatørsport«, er der plads til, at princippet om personers og tjenesteydelsers fri bevægelighed kan finde anvendelse. Men dette betyder ikke, at den pågældende sportsgren skal udvikle sig til en rent professionel sport, forstået som et fuldstændigt sammenfald mellem sportslig og professionel virksomhed. Det er i øvrigt kun de færreste sportsgrene, der kan karakteriseres som rent professionelle eller ren amatørsport. Det tilkommer i første række sportsgrenens ledere at fastlægge, om den pågældende sport i større eller mindre grad har karakter af professionel sport eller amatørsport. Under alle omstændigheder kan UEJ's omtvistede regler ikke anses for at stride mod fællesskabsreglerne om fri udveksling af tjenesteydelser.

B — *UEJ's regler i lyset af EF-traktatens artikel 85 og 86 (nu artikel 81 og 82 ff.)*

a) *Parternes argumenter*

89. Ifølge Deliège's indlæg kan enhver judokæmper opfattes som en virksomhed som omhandlet i EF-traktatens artikel 85 (nu artikel 81 EF), for så vidt den pågældende leverer tjenesteydelser eller i det mindste deltager i leveringen af disse. Endvidere udgør judoforbundene sammenslutninger af virksomheder eller selvstændige virksomheder, for så vidt de udøver økonomiske aktiviteter. Følgelig må UEJ's omtvistede regler betragtes enten som en beslutning truffet af en sammenslutning af virksomheder eller som en aftale mellem virksomheder, hvorved anvendelsen af traktatens artikel 85 kommer på tale.

90. I det følgende gør Deliège gældende, at UEJ's omtvistede regler påvirker handelen mellem medlemsstaterne inden for Fællesskabet mærkbart, i det mindste potentielt,

for så vidt judokæmperne ikke kan bevæge sig frit inden for fællesmarkedet for at udbyde deres tjenesteydelser; det marked, der er knyttet til judosporten, står under sportsforbundenes totale og restriktive kontrol. Deliège understreger, at UEJ's regler begrænser konkurrencen både på markedet for judoturneringer og på markedet for de reklameydelser, der præsteres inden for rammerne af disse turneringer. Navnlig hindrer reglen om den talmæssige begrænsning af deltagerne i de internationale kategori A-turneringer i judo de sportsudøvere, der kommer fra lande, hvor judosporten har udviklet sig særlig godt, i at deltage; som følge heraf rammer begrænsningen af konkurrencen kvaliteten af de tjenesteydelser, der præsteres på området for judoturneringer. Derudover tillader den omhandlede sportslovgivning forbundene på en fast etableret måde, der udgør et misbrug, at kontrollere konkurrenceforholdene inden for sportsgrenen og dermed at hindre, at flere sportsudøvere kan deltage.

91. Deliège bemærker desuden, at Kommissionen ville være den eneste, der havde beføjelse til på grundlag af EF-traktatens artikel 85, stk. 3 (nu artikel 81, stk. 3, EF), at give en fritagelse, i kraft af hvilken den omhandlede sportslovgivning ikke længere ville være i strid med Fællesskabets konkurrenceregler. Men der er indtil i dag ikke blevet ansøgt om en sådan fritagelse, ej heller ville den efter Deliège's opfattelse kunne gives til aftaler eller former for praksis, der falder ind under EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF).

92. Hvad angår EF-traktatens artikel 86 (nu artikel 82 EF) forsøger Deliège at definere det relevante marked. Det drejer sig (efter hendes opfattelse) om markedet for de tjenesteydelser inden for judo, som leveres i forbindelse med internationale judoturneringer, ved hvilke det ikke er landshold, der konkurrerer. Geografisk set dækker det hele det europæiske marked, som UEJ's regler gælder for, og under alle omstændigheder hele det belgiske marked. Deliège gør gældende, at det belgiske judoforbund (LBJ) har en dominerende stilling på det belgiske marked, mens UEJ har en tilsvarende dominerende stilling på det europæiske marked. Disse forbund, hævder Deliège, misbruger deres dominerende stilling ved at fastlægge regler, som hindrer visse sportsudøvere i at få adgang til pengemidler, som de ville kunne nyde godt af gennem udøvelse af deres sport. Misbruget består ifølge Deliège i, at forbundene ikke nøjes med at regulere de spørgsmål, der vedrører dyrkningen af judo, men også på en måde, der udgør et misbrug, fastsætter betingelserne for at få adgang til turneringerne. For det første kan den udtagelsesret, som de nationale forbund sidder inde med, sidestilles med, at en virksomhed, der har en dominerende stilling, gennemtvinger uensartede regler for samarbejdet til skade for sine forretningsforbindelser, dvs. for sportsudøverne. For det andet fører begrænsningen i antallet af deltagere i de internationale kategori A-turneringer i judo til, at der gælder ulige vilkår for levering af tjenesteydelser af samme værdi. Ud fra denne adfærd, der udgør et misbrug, slutter Deliège, at der foreligger et indgreb i samhandelen mellem medlemsstaterne og en begrænsning af den fri konkurrence; hun henviser på dette punkt til sin redegørelse i relation til EF-traktatens artikel 85 (nu artikel 81 EF).

93. LFJ og LBJ afviser, ligesom flertallet af medlemsstater, på deres side muligheden

for at bringe den foreliggende tvist ind under anvendelsesområdet for Fællesskabets konkurrenceregler. De pågældende parter gør gældende, at ikke blot kan en judokæmper ikke betragtes som en virksomhed, men heller ikke judoforbundene eller -klubberne kan karakteriseres som virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder, idet deres formål ikke består i at tjene økonomiske interesser, men i at fremme sociale og kulturelle idealer, såsom ædel kappestrid og sportens udvikling. Selv om en judokæmper skulle kunne betragtes som en virksomhed, gælder dette i øvrigt ikke i Deliège's tilfælde; men selv om en privat sportsudøver som Deliège på grund af sponsorering kunne anerkendes som havende virksomhedskarakter, ville dette ikke være nok til at karakterisere forbundene som sammenslutninger af virksomheder, for så vidt sportsudøverne ikke er tilknyttet disse forbund som leverandører af reklametjenesteydelser, men i deres egenskab af sportsudøvere. Med andre ord gøres det gældende, at eftersom judoforbundene ikke har økonomiske eller kommercielle formål, kan de ikke betragtes som virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder, selv om visse judokæmpere kan karakteriseres som virksomheder.

94. Desuden gør ovennævnte parter opmærksom på, at anvendelsen af EF-traktatens artikel 85 (nu artikel 81 EF) forudsætter, at der er en effektiv konkurrence og en risiko for, at samhandelen mellem medlemsstaterne hindres. Som forbundene og flertallet af medlemsstater betoner, er disse forudsætninger ikke opfyldt i den foreliggende sag. Under alle omstændigheder, tilføjer de pågældende parter, er reglerne for udtagelse af deltagere til turneringer — regler, som udelukkende hviler på sportslige og objektive kriterier og ikke indfører nogen forskelsbehandling — i overensstemmelse med principperne om fri konkurrence. Af samme grund kan det ikke hævdes, at sportsforbundene har en dominerende stilling, som de misbruger.

95. Den spanske regering indtager en midterposition. Den bemærker for det første, at selv om sportsudøverne og sportsforbundene kan betragtes som virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder, skal afgørelsen heraf baseres på objektive elementer og på en tilbundsgående undersøgelse af den enkelte tvist. Hvad angår den foreliggende sag, er der intet, der tillader os at antage, at den regulering, som UEJ har gennemført med de omtvistede regler, tjener til at befordre en økonomisk virksomhed, således at der kan blive tale om at anvende Fællesskabets konkurrenceregler. Under alle omstændigheder, tilføjer den spanske regering, er det ikke indlysende, at de omhandlede regler medfører en mærkbar, aktuel eller potentiel, påvirkning af samhandelen mellem medlemsstaterne eller på uberettiget vis begrænser konkurrencen.

96. Behovet for en ad hoc-vurdering af den foreliggende sag fremføres også af den nederlandske regering, mens den norske regering anfører, at for at kunne bedømme en sportslovgivning ud fra konkurrencereglerne må man også tage stilling til spørgsmål som sponsorering, reklame og fordeling af overskuddet. Og på dette grundlag skal det så undersøges, hvorvidt UEJ's omhandlede regler påvirker samhandelen mellem staterne og har betydning for

konkurrencen. Den norske regering udelukker ikke på forhånd muligheden af at antage, at en sportslovgivning kan have virkninger, som er i strid med kravene i traktatens artikel 85, stk. 1. Det skal dog derudover undersøges, hvorvidt de omhandlede regler kan siges at være berettigede i kraft af deres formål.

97. Endelig bemærker Kommissionen, at man ikke på forhånd kan udelukke muligheden af, at EF-traktatens artikel 85 og 86 (nu artikel 81 og 82 EF) også kan finde anvendelse på en sportslovgivning, som fastlægger eller organiserer udtagelsen af deltagerne til turneringer ud fra ikke-objektive og diskriminerende kriterier. Derimod er en udtagelsesprocedure, der bygger på sportspræstationer eller indfører velbegrundede objektive begrænsninger, ikke i strid med Fællesskabets konkurrenceret, for så vidt den ikke står i misforhold til det formål, den skal tjene.

b) *Mit synspunkt vedrørende det ovennævnte spørgsmål*

98. Domstolen har indtil i dag ikke taget stilling til Fællesskabets konkurrenceregelers direkte sammenfletning med sportsverdenen. I den førnævnte Bosman-sag[66] anså Domstolen det for formålstjenligt at undlade at besvare de spørgsmål, som den nationale ret havde forelagt vedrørende foreneligheden af visse af det europæiske fodboldforbund UEFA's regler om transfer af professionelle fodboldspillere med Fællesskabets konkurrenceregler. Generaladvokat Lenz formulerede imidlertid nogle særdeles interessante forslag til afgørelse af dette spørgsmål, hvoraf det kan udledes, at bestemmelserne i EF-traktatens artikel 85 (nu artikel 81 EF) kan finde anvendelse inden for sportens verden.

1) Formaliteten

99. I den foreliggende sag går opgaven ud på ikke blot at give et hypotetisk svar på det stillede spørgsmål, men at skaffe den nationale ret nogle nyttige retningslinjer med henblik på afgørelsen af hovedsagen. Jeg er bange for, at dette ikke kan lade sig gøre i det konkrete tilfælde. Undersøgelsen af en aktivitet anskuet ud fra Fællesskabets konkurrenceret forudsætter en detaljeret fremlæggelse af mange komplicerede retlige og faktiske omstændigheder, som gør det muligt at fastlægge, hvilke involverede virksomheder der er tale om (hvis de findes), hvad der er deres karakteristika, de særlige forhold på markedet, niveauet for samhandelen mellem medlemsstaterne (hvis den findes), eksistensen af en dominerende stilling på markedet, en konkret adfærds karakter af misbrug og endelig konsekvenserne for konkurrencen af den handling eller praksis, der her undersøges. Alle disse oplysninger, som er nødvendige for en tilfredsstillende vurdering af, hvorvidt UEJ's omtvistede lovgivning strider mod traktatens artikel 85 eller 86, har

66 — Jf. fodnote 12.

den nationale ret ikke forelagt Domstolen. Den nøjes blot med nogle vage og generelle bemærkninger om spørgsmålet, hvorvidt UEJ's omtvistede regler er i overensstemmelse med konkurrenceretten. Jeg må derfor konstatere, at det er umuligt at give et tilfredsstillende svar på det konkrete spørgsmål.

100. Det er muligt, at mit standpunkt her vækker en vis usikkerhed. Det er måske ikke indlysende, hvorfor et og samme spørgsmål godt kan anskues ud fra EF-traktatens artikel 59 ff. (efter ændring nu artikel 49 ff. EF), men ikke ud fra EF-traktatens artikel 85 ff. (nu artikel 81 EF ff). Der er imidlertid en væsentlig forskel på reglerne om fri udveksling af tjenesteydelser og reglerne om beskyttelse af konkurrencen. I det første tilfælde analyseres det retlige spørgsmål i sin *individuelle* dimension: Det undersøges, om der mellem bestemte personer foreligger en relation bestående af en leverandør og en modtager af en »tjenesteydelse« i fællesskabsrettens forstand. Det er altså tilstrækkeligt at besvare spørgsmålet, om en sportsudøver kun leverer tjenesteydelser mod betaling, for at det kan afklares, om traktatens artikler om fri udveksling af tjenesteydelser principielt finder anvendelse i hendes tilfælde. Når en aktivitet derimod granskes set ud fra konkurrencereglerne, undersøges den i sin totale dimension *som led i et system*. Det er ikke vurderingen af en individuel aktivitet, der er det centrale punkt i den juridiske undersøgelse, men derimod beskrivelsen og afgrænsningen af det samlede *marked*. Bestemmelsen af markedsvilkårene og den samlede adfærd hos alle aktørerne på markedet er jo et langt mere kompliceret spørgsmål end det, der drejer sig om at fastslå, hvorvidt der i et bestemt tilfælde foreligger en tjenesteydelse i traktatens forstand. Tilsvarende er Domstolen nødt til at kende langt flere retlige og faktiske omstændigheder for at kunne give et korrekt og tilfredsstillende svar på et spørgsmål, der har med konkurrenceretten at gøre, end dem, der kræves, for at den kan behandle en sag, der drejer sig om fællesskabsreglerne om fri bevægelighed.

101. Det øgede behov for en detaljeret præcisering af de omstændigheder, der udgør den verserende hovedsag, som forudsætning for, at Domstolen kan besvare spørgsmål vedrørende Fællesskabets konkurrenceret, blev allerede fastslået af Domstolen i Telemarsicabruzzo-dommen [67]. Det hed i denne dom: »Det bemærkes, at det for at opnå en fortolkning af fællesskabsretten, som den nationale ret kan bruge, er påkrævet, at denne giver en beskrivelse af de faktiske omstændigheder og de regler, som de forelagte spørgsmål hænger sammen med, eller i alt fald forklarer de faktiske forhold, der er baggrunden for dens spørgsmål. Kravet herom har navnlig betydning på konkurrenceområdet, hvor de faktiske og retlige omstændigheder ofte er indviklede« [68].

102. I betragtning af ovenstående mener jeg ikke, at det er muligt at bedømme UEJ's omhandlede regler ud fra Fællesskabets konkurrenceregler, af mangel på tilstrækkelige faktiske og retlige oplysninger, som ville gøre det muligt at formulere et tilfredsstillende svar. Mere nøjagtigt er det

67 — Jf. fodnote 5.

68 — Præmis 6 og 7 i dommen i sagen Telemarsicabruzzo m.fl. (fodnote 5).

ikke klart, hvor mange judokæmpere der udøver økonomisk virksomhed ved at dyrke denne sportsgren, således at det kan fastslås, hvor mange virksomheder der antages at udgøre det omhandlede marked. Ligeledes er det heller ikke klart, hvor langt den økonomiske virksomhed, som udøves af de nationale judoforbund, af UEJ eller af arrangørerne af internationale judoturneringer, strækker sig (forudsat, at den overhovedet foregår). Desuden kan spørgsmålene om eksistensen af en samhandel mellem medlemsstaterne på området for internationale judoturneringer, om følgerne af UEJ's omtvistede regler for denne samhandel, samt om følgerne for konkurrencen i almindelighed, kun besvares med hypoteser, hvad der naturligvis ikke fører til, at der kan gives den nationale ret et nyttigt og tilfredsstillende svar.

2) Realiteten

103. Ganske subsidiært vil jeg i det følgende anføre en række betragtninger om, hvorvidt UEJ's omtvistede regler er i strid med Fællesskabets konkurrenceret.

104. Det er for det første min opfattelse, at enhver judokæmper, som tilhører kategorien »non-amatører på højt plan« — som anført ovenfor — skal betragtes som en virksomhed som omhandlet i EF-traktatens artikel 85 (nu artikel 81 EF). Dette begreb »[omfatter] enhver enhed, som udøver økonomisk virksomhed, uanset denne enheds retlige status og dens finansieringsmåde« [69]. Tilsvarende kan de nationale judoforbund og UEJ betragtes som sammenslutninger af virksomheder i artikel 85's forstand. Som generaladvokat Lenz med rette anfører i sit forslag til afgørelse i Bosman-sagen [70], ændrer det ikke noget herved, at de nationale forbund ikke kun omfatter de ovennævnte »non-amatører på højt plan«, men også et stort antal amatørklubber eller amatørsportsudøvere. Desuden kan de nationale judoforbund og UEJ selv betragtes som virksomheder i samme forstand, for så vidt de udfolder en selvstændig økonomisk aktivitet, selv om de ikke direkte virker med gevinst for øje. At have fortjeneste til formål er ikke noget krav, for at Fællesskabets retsinstanser kan bringe forholdet ind under begrebet »virksomhed« i artikel 85 [71] [72].

69 — Jf. dom af 23.4.1991, sag C-41/90, Höfner og Elser, Sml. I, s. 1979, præmis 21.

70 — Punkt 256 i generaladvokatens forslag til afgørelse i Bosman-sagen (fodnote 12).

71 — Jf. dom af 29.10.1980, forenede sager 209/78-215/78 og 218/78, Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 3125, præmis 88.

72 — Specielt vedrørende de nationale forbund kan der henvises til dommen afsagt af Retten i Første Instans den 9.11.1994, sag T-46/92, The Scottish Football Association mod Kommissionen, Sml. II, s. 1039, af hvilken det kan udledes, at det skotske fodboldforbund udgør en virksomhed eller en sammenslutning af virksomheder, jf. traktatens artikel 85 og 86. I samme forbindelse fastslog Kommissionen i beslutning 92/521/EØF af 27.10.1992 (EFT L 326, s. 31), at FIFA (Verdensfodboldforbundet) og det italienske fodboldforbund udøver økonomisk virksomhed, navnlig med hensyn til spørgsmålet om salg af billetter til verdensmesterskabet i fodbold i 1990 i Italien, og derfor skal betragtes som virksomheder.

105. For nu at sammenfatte er det ikke utænkeligt, at UEJ og de nationale forbund, som UEJ omfatter, kan betragtes som virksomheder som omhandlet i EF-traktatens artikel 85 og 86 (nu artikel 81 og 82 EF). Visse punkter forbliver dog stadig uklare. For det første har Domstolen ingen mulighed for på grundlag af de oplysninger, den råder over, at fastslå antallet af judokæmpere, der som Deliège skal betragtes som »virksomheder«. Det vil sige, at gruppen af »non-amatører på højt plan« inden for judosporten ikke kan bestemmes nøjagtigt. Man formoder blot, at denne gruppe omfatter nogle af de bedste judokæmpere i de forskellige europæiske lande. Det er desuden umuligt med sikkerhed at få præciseret, hvorvidt LBJ og UEJ direkte udøver økonomisk virksomhed (enten inden for rammerne af turneringsarrangementerne eller gennem indgåelse af aftaler med sponsorer eller overdragelse af tv-rettigheder), og om denne virksomhed har forbindelse med den sportslovgivning, som er det centrale punkt i nærværende tvist.

106. Selv om det antages, at den omtvistede lovgivning udgør en aftale mellem virksomheder eller en vedtagelse inden for en sammenslutning af virksomheder [73], skal der under alle omstændigheder foreligge en hindring for samhandelen mellem medlemsstaterne og en begrænsning af konkurrencen, for at der kan være sket en tilsidesættelse af artikel 85.

107. Med hensyn til påvirkningen af samhandelen mellem medlemsstaterne skal der her mindes om, at forbuddet i artikel 85 omfatter de aftaler, »der er egnet til at bringe den frie handel mellem medlemsstaterne i fare på en måde, der kan skade gennemførelsen af målene for et mellemstatsligt enhedsmarked« [74], og denne risiko skal være »mærkbar« [75].

108. Det er efter min opfattelse ikke indlysende, at den omtvistede sportslovgivning kan have konsekvenser af denne art. Hvor meget påvirker den omstændighed, at det ikke er enhver sportsudøver, der kan stille op til de internationale judoturneringer, de faktiske forhold på de markeder, som har forbindelse med disse turneringer, nemlig underholdnings- og reklamemarkedet? Jeg tror ikke, at det fundamentale valg, som UEJ har truffet med sin omtvistede lovgivning, gående ud på at prioritere visse internationale judoturneringers repræsentative karakter, kan ende med at sætte den frie handel mellem medlemsstaterne på spil, og slet ikke på en mærkbar måde. Ved at sætte turneringernes repræsentative karakter højere end behovet for, at de objektivt set bedst kvalificerede sportsudøvere kan deltage heri, har UEJ efter min opfattelse truffet et legitimt valg. På denne måde

73 — Som generaladvokat Lenz så rammende præciserer i Bosman-sagen (fodnote 12), er en klar sondring mellem en aftale mellem virksomheder og en vedtagelse inden for en sammenslutning af virksomheder uden nogen praktisk betydning (punkt 258 i hans forslag til afgørelse).

74 — Dom af 31.5.1979, sag 22/78, Hugin mod Kommissionen, Sml. s. 1869, præmis 17.

75 — Jf. f.eks. dom af 20.6.1978, sag 28/77, Tepea mod Kommissionen, Sml. s. 1391, præmis 46 og 47.

bestræber UEJ sig på (som det har ret til) at tilpasse sig markedets behov [76]. Ikke mindst foretrækker UEJ at arrangere turneringer med deltagelse af sportsudøvere fra så mange lande som muligt fremfor turneringer, hvor der kun deltager sportsudøvere fra nogle få lande, hvor judosporten er særligt højt udviklet. Dette valg lægger ikke blot ikke nogen hindring i vejen for samhandelen mellem medlemsstaterne, men styrker den måske ligefrem, idet det sikres, at sportsudøvere fra alle medlemsstaterne kan deltage i de internationale judoturneringer og ikke kun de, der kommer fra lande, hvor denne sportsgren er særligt højt udviklet.

109. Mod ovenstående betragtningsmåde kan der indvendes to ting. For det første synes retspraksis at anerkende, at der foreligger en hindring for samhandelen mellem medlemsstaterne selv i de tilfælde, hvor en aftale mellem virksomheder eller en vedtagelse inden for sammenslutninger af virksomheder snarere medfører en forøgelse end en mindskelse af samhandelen mellem medlemsstaterne [77]; den omstændighed, at det takket være UEJ's omhandlede regler er lykkedes at få sportsudøvere fra alle medlemsstaterne til at deltage i en række internationale turneringer, hvad der ikke havde kunnet lade sig gøre uden disse regler, betyder således ikke nødvendigvis, at der ikke foreligger en hindring for samhandelen mellem medlemsstaterne. For det andet kan denne hindring være rent potentiel; det er altså tilstrækkeligt, at der er mulighed for en betydelig påvirkning af samhandelen mellem medlemsstaterne [78]. Blot den omstændighed, at et antal sportsudøvere på højt plan kan blive udelukket fra at deltage i internationale judoturneringer, er derfor tilstrækkelig til at antage, at der foreligger en potentiel hindring for samhandelen mellem medlemsstaterne.

110. Men selv om man accepterer denne udvidede betragtningsmåde — som jeg ikke er enig i — vil jeg alligevel hævde, at der i nærværende sag ikke foreligger nogen tilsidesættelse af bestemmelsen i EF-traktatens artikel 85, stk. 1 (nu artikel 81, stk. 1, EF), for så vidt der ikke er konstateret nogen ulovlig begrænsning af konkurrencen. Jeg vil med det samme gøre det klart, at jeg er enig med Kommissionen, hvis synspunkt er, at et sportsforbunds foranstaltninger vedrørende sportsudøveres adgang til internationale turneringer godt kan udgøre en begrænsning af konkurrencen. Men det må også antages, at bestemmelsen i artikel 85, stk. 1, ikke omfatter de begrænsninger af konkurrencen, som er nødvendige for at opnå de legitime formål, der tilstræbes gennem disse begrænsninger. Denne undtagelse støtter sig på den betragtning, at når en ordning, som ved første øjekast begrænser konkurrencen, alligevel er nødvendig, netop for at markedets spilleregler kan fungere, eller for at et andet legitimt formål kan tilgodeses, må ordningen anses for ikke at stride mod fællesskabsreglerne om konkurrence.

76 — Jo mere repræsentativ en turnering er, desto større må indtægterne blive fra tv-rettigheder og reklamer, for så vidt som disse turneringer (potentielt) vil kunne tiltrække publikum fra alle de stater, der er medlemmer af UEJ.

77 — Domstolens dom af 30.6.1966, sag 56/65, Société technique minière, Sml. 1965-1968, s. 211, org. ref.: Rec. s. 337.

78 — Dom af 1.2.1978, sag 19/77, Miller mod Kommissionen, Sml. s. 131, præmis 14 og 15.

111. Den samme betragtningsmåde har også Domstolen anlagt i sin dom i DLG-sagen [79] vedrørende lovligheden af vedtægterne for en andelsindkøbsforening, der forbød sine medlemmer at være med i andre organisationer, som lå i direkte konkurrence med den pågældende. Efter at Domstolen havde præciseret, at foreneligheden med konkurrencereglerne ikke kan bedømmes abstrakt, men kun på grundlag af det nærmere indhold i de pågældende bestemmelser og »de økonomiske forhold på de pågældende markeder«, nåede den til den konklusion, at de begrænsninger af konkurrencen, der er »nødvendige« for at sikre en tilfredsstillende drift af andelsvirksomheden og at styrke dens position ved indgåelse af aftaler, falder uden for anvendelsesområdet for artikel 85, stk. 1. Domstolen undersøgte desuden, hvorvidt bestemmelserne i vedtægterne havde en »rimelig« karakter og ikke indførte »uforholdsmæssigt strenge« sanktioner [80].

112. Som generaladvokat Lenz anfører i sit forslag til afgørelse i Bosman-sagen [81], skal den ovennævnte juridiske konstruktion også overføres på sportsverdenens forhold til Fællesskabets konkurrenceret. Ved at følge denne tankegang i nærværende sag er jeg ligeledes nået til den opfattelse, at selv om UEJ's omtvistede lovgivning skulle blive anset for at indskrænke konkurrencen i den forstand, at den hindrer visse judokæmpere i at deltage i bestemte internationale turneringer, falder den ikke ind under anvendelsesområdet for EF-traktatens artikel 85 (nu artikel 81 EF), fordi den er nødvendig til opnåelsen af legitime formål, som har at gøre med sportens særlige karakter [82]. Hvad angår beskrivelsen og den legitime karakter af disse formål, henviser jeg til den ovenfor gennemførte analyse [83], hvoraf det fremgår, at den omhandlede sportslovgivning for det første tog sigte på at opbygge en mekanisme til udtagelse af de landshold, der skulle repræsentere Europa ved de Olympiske Lege i Atlanta, og for det andet at sikre den størst mulige repræsentativitet ved de internationale judoturneringer. Følgelig består der efter min opfattelse ikke nogen tilsidesættelse af EF-traktatens artikel 85, stk. 1 (nu artikel 81, stk. 1, EF).

113. Selv om UEJ skulle blive anset for at indtage en dominerende stilling på marke-

79 — Dom af 15.12.1994, sag C-250/92, Sml. I, s. 5641.

80 — Præmis 31-36 (fodnote 79) i DLG-dommen.

81 — Jf. fodnote 12 (punkt 268 ff.).

82 — Jeg vil her som svar på Deliège's argumentation vedrørende dette punkt bemærke følgende: I hvor høj grad en aftale eller en praksis falder ind under artikel 85, er et spørgsmål, som hører ind under Domstolens kompetence. Hvis den aftale eller praksis, der her undersøges, skulle blive vurderet til at falde ind under forbuddene i artikel 85, stk. 1, tilkommer det Kommissionen at give en eventuel fritagelse i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3.

83 — Jf. punkt 70-76 og 84-88.

det for judoturneringer, ville dens adfærd på tilsvarende vis på grund af de særlige formål, som de af UEJ trufne foranstaltninger tjener, alligevel ikke kunne karakteriseres som et udtryk for misbrug og dermed ikke falde ind under forbuddene i EF-traktatens artikel 86 (nu artikel 82 EF).

114. For at konkludere: Ud fra de få oplysninger, som Domstolen har fået stillet til rådighed for at kunne vurdere sagen, kan jeg ikke se, hvorledes UEJ's regler skulle kunne anses for at være i strid med påbuddene i EF-traktatens artikel 85 og 86 (nu artikel 81 og 82 EF).

## VI — Forslag til afgørelse

115. På baggrund af ovenstående foreslår jeg Domstolen at besvare de stillede præjudicielle spørgsmål således:

»1) Det præjudicielle spørgsmål i sag C-51/96 afvises.

2) Hvad angår det præjudicielle spørgsmål i sag C-191/97:

a) Når en sportsudøver har økonomisk gavn af sin sportsaktivitet i form af økonomisk støtte ydet af sportsforbundene i hendes land og i form af sponsorstøtte på de vilkår, der gælder i den foreliggende sag, udgør denne aktivitet en økonomisk virksomhed som omhandlet i EF-traktatens artikel 2 (efter ændring nu artikel 2 EF), og står således under fællesskabsrettens beskyttelse.

b) Fællesskabsretten og især EF-traktatens artikel 59 ff. (efter ændring nu artikel 49 ff. EF) er ikke til hinder for en sportslovgivning, som for det første pålægger 'non-amatører på højt plan' at opnå tilladelse fra det nationale forbund, som de er medlemmer af, for at kunne deltage i internationale turneringer, hvor det ikke er landshold, der konkurrerer direkte, og for det andet begrænser antallet af deltagere, som de nationale forbund udtager til disse turneringer, for så vidt den pågældende lovgivning er berettiget af ikke-økonomiske grunde, der kan henføres til bestemte sportsstævners særlige karakter og sportens særlige behov i almindelighed; ved sådanne grunde forstås især for det første opbygningen af en mekanisme til udtagelse af de europæiske landshold til de Olympiske Lege, og for det andet sikringen af de internationale stævners repræsentative karakter som en grundfaktor for en harmonisk udvikling af sporten på paneuropæisk plan.

c) Af mangel på tilstrækkelige oplysninger er det ikke muligt at besvare det præjudicielle spørgsmål med udgangspunkt i EF-traktatens artikel 85 og 86 (nu artikel 81 og 82 EF).«